

redituri expeditio in Græciam describitur. Comi- A gorius Salerni in exsilio moritur. Re- luces naufratatus Rogerio filio, centum navibus, mare Hadria- gium patiuntur; Robertus Venusina in urbe apud u- um trajicit; in expeditione obit. Interim, et Gre- fratres tumulatur.

GUILLELMI APULI

HISTORICUM POEMA

DE REBUS NORMANNORUM

IN SICILIA, APULIA ET CALABRIA GESTIS.

Usque ad mortem Roberti Guiscardi ducis, scriptum ad filium Rogerium.

LIBER PRIMUS.

Gesta ducum veterum veteres cecinere poetæ;
 Aggrediar vates novus edere gesta novorum:
 Dicere fert animus quo gens Normannica ductu
 Venerit Italiam, fuerit quæ causa morandi,
 Quosve secuta duces Latii sit adepta triumphum.
 Parce tuo vati pro viribus alta canenti,
 Clara, Rogere, ducis Roberti dignaque proles,
 Imperio cuius parere parata voluntas
 Me facit audacem, quia vires, quas labor artis
 Ingeniumque negat, devotio pura ministrat,
 Et patris Urbani (1) reverenda petitio segnem
 Esse vetat, quia plus timeo peccare negando,
 Tanti pontificis quam iussa benigna sequendo.
 Postquam complacuit Regi mutare potenti
 Tempora cum regnis, ut Græcis Appula tellus
 Jam possessa diu non amplius incoletetur,
 Gens Normannorum feritate insignis equestri
 Intrat, et expulsis Latio dominatur Achivis.
 Hos quando ventus, quem lingua soli genialis
 North vocat, advexit boreas regionis ad oras,
 A qua digressi fines petiere Latinos;
 Et man est apud hos homo quod perhibetur apud nos,
 Normanni dicuntur, id est homines boreales.
 Horum nonnulli Gargani (2) culmina montis
 Consendere (3), tibi, Michael archangele, voti

D Debita solventes. Ibi quemdam conspicientes
 More virum Græco vestitum, nomine Melum (4):
 Exsulis ignotam vestem capitique ligato
 Insolitos mythræ mirantur adesse rotatus, [runt.]
 Hunc dum conspiciunt; quis, et unde sit ipse requi-
 Se Longobardum natu civemque fuisse
 Ingenuum Bari, patriis, respondit, at esse
 Finitus extorrem Græca feritate coactum (5).
 Exsilio cuius dum Galli compaterentur :
 C Quam facilem reditum, si vos velletis, haberem.
 Nos aliquot vestra de gente iurantibus, inquit!
 Testabatur enim cito Græcos esse fugandos
 Auxiliis horum, facili comitante labore.
 Illi donandum patriæ munimine gentis
 Hunc celeri spondent, ubi forte redire licebit.
 Ad fines igitur postquam rediere paternos
 Cæperunt animos mox sollicitare suorum
 Italiam secum peterent; narratur et illis
 Appula fertilitas, ignaviaque insita genti (6)
 Sola, quibus peragi possit via, ferre monentur;
 Ductor ibi prudens promittitur inveniendus
 Quo duce de Græcis facilis victoria fiat.
 Arrectis igitur multorum mentibus, ire
 Pars parat, exiguæ vel opes aderant quia nullæ;
 D Pars, quia de magnis majora subire volebant;

(1) Urbanus II papa vixit (juxta Joannem Tirmæum) electus (juxta Leibnitium) anno salutis 1088. Iisdemque temporibus regnabat Rogerius Roberti Guiscardi Apuliæ ducis filius.

(2) Garganus mons in Apulia ad mare Adriaticum. LEIBNITIUS.

(3) Volaterranus lib. III Geog. scribit Robertum Guisc. expulisse Sicilia Sarracenos, qui anno sal.

914 Apuliam, Calabriam, Neapolim, et Garganum montem occupaverant. LEIB.

(4) Meles legitur apud Th. Fazell. posterioris Decad. lib. VI, cap. 1. LEIB.

(5) Anno salutis 1018; ita TIRMÆUS. — Circa 1011, motus in Calabria et Apulia excitat. LEIB.

(6) Scribatur in margine Græcis; quæ lectio forte verior est. TIRMÆUS.

Est acquirendi simul omnibus una libido.
 Aggrediuntur iter, sumptis quæ cuique videntur
 Ferre necesse, viam, pro viribus, ad peragendam.
 Postquam gens Romam Normannica transit inermis,
 Fessa labore viæ Campanis substitit oris.
 Fama volat Latio Normannos applicuisse.
 Melus, ut Italiam Gallos cognovit adisse,
 Ocius accessit, dedit arma carentibus armis;
 Armatos secum comites properare coegit.
 Hactenus insolitas hac tempestate Latini
 Innumeras cecidisse nives mirantur, et harum
 Casibus extinctæ pleræque fuere ferarum;
 Nec fuit arboribus fas inde resurgere lapsis.
 Hujus portenti post visum, vere sequenti
 Emptis Normannos Campanis partibus armis (7)
 Invadenda furens loca duxit ad Appula Melus.
 Hunc habere ducem sibi gens Normannica primum.
 Partibus Italiae, Gallos tremit Appulus omnis,
 Quorum prævalido multi periire rigore.
 Turnicii (8) tandem rumor pervenit ad aures,
 (Qui Catapan fuerat Græcorum, missus ab urbe
 Cui Constantinus nomen dedit editor urbis,
 Et Constantinus pariterque Basilius (9) illi
 Tunc dominabantur) Gallos venisse feroces
 Conductu Meli, qui factus utriusque rebellis
 Appula Normannos loca depopulanda monebat.
 Illis ita Turnicio fama referente relatis,
 Agmina Græcorum propere direxit in hostes.
 Non etenim per se certamina prima paravit,
 Sed per legatum, cognomen cui Pacianus,
 Et Leo (10) nomen erat, qui juxta fluminis undam
 Nomine Fertorii (locus est et Arenula (11) dictus)
 Deduxit secum multos ad bella Pelasgos:
 Maii mensis erant aptissima tempora Marti
 Hoc ad bella solent procedere tempore reges:
 Fortunaque pari primo pugnatur utrinque.
 Auctis militibus comites fuit inde secutus
 Turnicius, sed terga dedit, victusque recessit,
 Conflictu belli Pacianus corruit hujus.
 Normannis anget validas victoria vires,
 Expertis Græcos nullius roboris esse,
 Quos non audaces, sed cognovere fugaces;
 Imperii fama insinuat rectoribus arva
 Appula Normannos Melo duce depopulari.
 Hunc, his auditis, sibi curia judicat hostem,

(7) Anno 1017, vel paulo ante; *ita* LEIB.

(8) An Tumitius, vel Tomitius, usitatum Græcis nomen. Leo Tomitius 1046 a militibus imperator salutatus. LEIB.

(9) Basilius, et Constantinus filii Romani Junioris. LEIB.

(10) Leo Pacianus. LEIB.

(11) Arena fluvius est in meridionali Siciliae late-re, ita dictus, quod ad fauces circumjacentes albas teneat arenas. Th. Fazell., lib. vi, c. 4 deced. prioris. LEIB. — *At hic Arenulæ locus in Apulia est investigandus; quippe Normanni nondum in Siciliam transfretaverant.*

(12) Basilius Constantinopolitanus imper. regna recepit anno salutis 977. LEIB. — Hæc nihil ad rem. Et nomine et tempore erravit Leibnitius, de Basilio decimo sæculo regnante notam hic atticens, quæ

- A Si capitur, capitis fieri cæsura jubetur.
 Mul. a Græcorum cum gente Basilius (12) ire
 Jussus in hunc aulæ anno movet arma sequenti:
 Cui Catapan facti cognomen erat Bajianus (13),
 Quod Catapan (14) Græci, nos *juxta* dicimus *omne*:
 Quisquis apud Danaos vice fungitur hujus honoris,
 Dispositor populi parat omne quod expedit illi,
 Et juxta quod cuique dari decet, omne ministrat.
 Vicinus Cannis qua defluit Aufidus (15) amnis,
 Circiter Octobris pugnatur utrinque Calendas (16):
 Cum modica non gente valens obsistere Melus,
 Terga dedit, magna spoliatus parte suorum
 Et puduit victum patria tellure morari,
 Samnites adiit superatus, ibique moratur.
 Post Alemannorum petiit suffragia regis
 B Henrici (17), solito placidus qui more precantem
 Suscepit, auxilii promittens dona propinqui.
 At Melus regredi præventus morte nequivit.
 Henricus sepelit rex hunc, ut regius est mos:
 Fuueris exsequias comitatus ad usque sepulcrum,
 Carmine regali tumulam decoravit humati (18).
 Defuncto Melo, ejus suffragia Galli
 Adfore sperabant, spe tota deficientes
 Campanæ mæsti redeunt regionis ad oras;
 Atque locis nullis figunt tentoria certis.
 Perterrebat eos plebs paucificata suorum,
 Viribus et validis circumstans plurimus hostis.
 Quare nullus eis tatus locus esse videtur.
 Montibus interdum, nunc vallibus inde remotis.
 Sed, cum jam nullum sperarent posse parari
 C Auxilium, victis incommoda quippe videntur
 Omnia, victores sors creditur ipsa juvare;
 Cumque vagi, instabiles, jam per loca multa vagantes
 Nullis sede locis possent insistere certa,
 Consilium tandem dat rixa propinqua morandi.
 Nam Longobardo norant cui robur adesse
 Majus, adhærebant, aderantque fideliter ejus
 Auxiliis; hujus quo per famulamini tuti
 A reliquis fierent, et eorum nacta secundos
 Successus belli clarescere fama valeret.
 Hac ratione loco metantur castra decenti;
 Qui lymphis, herlis, simul arboribusque redundans
 Omne ministrabat populo quod habere necesse est.
 Egregium quemdam mox elegere suorum,
 Nomine Ranulfum (19), qui princeps agminis esset,
 D

Basilius Græcorum exercitui undecimo sæculo præpositum respicere debuerat. EDIT. PATROL.

(13) Sigonius hunc Bubaganum vocat, qui Basilius imper. Catapanus erat. LEIB.

(14) Catapan apud Græcos generalis totius exercitus præfectus. LEIB.

(15) Aufidus fluvius in Apulia. Italis *l'Ofanto*. TIREM.

(16) 1019, ut creditur. LEIB.

(17) Henricus I rex et imper. 39. TIREM. — Henricus, cognomento Sanctus. LEIB.

(18) In Vita S. Henrici, l. xxii, memoratur Ismaelem (corruptum, puto, et nomen notum, pro Mele ignoto positum) ab imperatore Apuliae præfectum in Babeberg obiisse, et in capitulo Majoris Monasterii tumulatum esse. LEIB.

(19) Ranulfus Romanorum dux primus. LEIB.

Cujus mandatis fas contradicere non sit.
 Cumque locum sedis primæ munire pararent,
 Undique densa palus, nec non et multa coaxans
 Copia ranarum, prohibet munimina sedis.
 Haud procul inde, suis alium stationibus aptum
 Invenere locum, quem, nullo dante juvamen
 Cultorum patriæ, pro se munire tuendis
 Conantur : sic se, facto munimine, cuidam (20),
 Qui princeps Capuanus erat, conjungere gaudent.
 Principibus Latii prior atque potentior ipse
 Tunc erat; affines properant hoc principe tuti
 Devastare locos, hostesque viriliter argunt.
 Sed quia mundanæ mentis meditamina prona
 Sunt ad avaritiam, vincitque pecunia passim,
 Nunc hoc nunc illo contempto, plus tribuenti
 Semper adhærebant; servire libentius illi
 Omnes gaudebant a quo plus accipiebant.
 Bella magis populi, quam fœdera pacis amantes,
 Servitiique vices pro viribus et ratione
 Temporis expendant; plus dantes pluris habebant.
 Illis principibus dominandi magna libido
 Bella ministrabat; vult quisque potentior esse.
 Alter et alterius molitur jura subire.
 Procedunt lites hoc fomite, prælia, mortes;
 Inter mortales ideo mala plurima crescunt.
 Heu! miseri mundo quidquid conantur, inane est:
 Innumeros vana passi pro laude labores,
 Plus cruciabantur postquam mundana relinquunt.
 Nunquam Normannis, ne pœna rediret in ipsos,
 Longobardorum placuit victoria prorsus.
 Funditus everti discordem quemque vetabant
 Nunc favor additus his, et nunc favor additus illis;
 Decipit Ausonios prudentia Gallica; nullum
 Plena lance capi permittit ab hoste triumphum.
 Sic desperatos Latii discordia Gallos
 Ad spem, quæ fuerat prius extirpata, reformat.
 Et vires et opes augmentum sic capiebant:
 Si vicinorum quis perniciosus ad illos
 Confugiebat, eum gratanter suscipiebant;
 Moribus et lingua, quoscumque venire videbant,
 Informant propria, gens efficiatur ut una.
 Post annos aliquot, Gallorum exercitus urbem
 Condidit Aversam (21) Ranulfo consule (22) tutus.
 Hic opibus plenus locus, utilis est et amœnus;
 Non sata, non fructus, non prata arbustaque de-
 [sunt];

Nullus in orbe locus jucundior: hunc generosi
 Consulis elegit prudentia præmemorati.
 Hujus præclara processit stirpe (23) Richardus

(20) Pandulpho quarto. LEIB.

(21) Aversa urbs inter Neapolim et Capuam posita. LEIB.

(22) Consul pro comite. LEIB.

(23) Consentit Wilhelmus Geinmeticensis, lib. vii, c. 43. Sed Leo Ostiensis lib. ii, c. 67, narrat Ascilitinum Normannum duxisse sororem Ranulphi, eique in comitatu Aversano successisse, et filium Richardum, patrem Jordani, avum Richardi II genuisse. Ranulphum Pandulfus Capuæ princeps Aversæ comitem fecerat. Richardus I postea Capuæ principatum occupavit 1053. Vid. Leon. Ostiens., l. iii, c. 16.

A Qui post successit, quo non animosior ullus,
 Nemo magis largus; qui non virtute minorem
 Jordanem genuit; Jordanis et inde Richardum,
 Jamque viro vires condignas fert adolescens.
 Mœnibus Aversa Ranulfus ab urbe peractis,
 Ad patriam misit legatos, qui properare
 Normannos faceret, et quam sit amœna referrent
 Appula fertillitas, inopes fore mox opulentos,
 Divitibus multo plus polliceantur habendum.
 Talibus auditis, et egentes et locupletes
 Adveniunt multi: properat quo fasce levetur
 Paupertatis inops, ac quærat ut optima dives.
 Interea multo decurso tempore, nullus
 Partibus Ausoniis Gallorum terror habetur,
 Ex quo Normannos Catapan abscedere fecit
 B Imperii Melum superando Basilius hostem.
 Aversam subito venit Ardoinus (24), et illum
 Pluribus adductis secum, tremis Appulus omnis.
 Is Lombardus erat Græcosque fugare volebat.
 Cur inimicus eis, cur Gallos duxerit, eadem:
 Dum sedi Michael Epilepticus (25) imperiali
 Præsideret, in Siculos hostes jubet arma moveri,
 Qui fines Calabros non cessant depopulari.
 Dirigitur Michael Dochianus ad id peragendum,
 Qui multis equitum peditumque potenter in arma
 Undique collectis, Siculos compescuit hostes.
 Inter collectos erat Ardoinus, et ejus
 Asseculæ quidam Græcorum cæde relicti,
 Plebs Lombardorum Gallis admixta quibusdam
 Qui profugi fuerant, ubi bella Basilius egit.
 C Cumque triumphato rediens Dochianus ab hoste
 Præmia militibus Regina (26) solveret urbe.
 Græcis donatis nihil Ardoinus habere
 Donorum potuit, miser immunisque remansit.
 Convenit inde suos iratus, et arguit Argos
 Turpis avaritiæ, populo quia dantur inert
 Munera danda viris, cum sit quasi femina Græcus.
 Iratus Michael propter convicia jussit
 Græcorum ritu, cadendus ut exueretur,
 Corrigiis cæsum graviter peccasse puderet.
 Dedecoris tanti cruciatibus exagitat,
 Muletæ commissum non dimissurus inultum,
 Clam cum gente sua Græcorum castra reliquit.
 Missa Pelasgorum manus hunc ut persequeretur,
 D Repperit in campo; cum quo confligere tentans,
 Cedit: et occisis decies ibi quinque Pelasgis
 Aversam properat; Normannis omnia narrat
 Quæ sibi contigerant, vehementer et increpat illos:
 Appula multimodæ cum terra sit utilitatis

LEIB.

(24) Hardoinus Longobardus Normannos ducit; qui cum in expeditione Saracenum quenidam prostravisset, ejus equo, quem sibi pugnando quasiverat, spoliatus, injuriæ ulciscendæ cupidus consilium eripiendæ Græcis Apuliæ cepit. TIREM.

(25) Qui vulgo Paphlago, imperator factus 1054, obiit 1044. LEIB.

(26) Regina urbs, enjus olim ingens fuit potentia; et ob hanc causam plurimum nomen civitatis factum esse autumant, quasi regia urbs foret. TIREM.

Femineis Græcis cur permittatur haberi,
 Cum genus ignavum sit, quod comes ebrietatis
 Crapula dissolvat minimo sæpe hoste fugatos,
 Vestituque graves, non armis asserit aptos.
 Normanni, quamvis Danaum virtute coacti,
 Appula rura prius dimittere, rursus adire
 Hoc stimulante parant; numero cum viribus aucto,
 Omnes conveniunt, et bis sex nobiliores,
 Quos genus et gravitas morum decorabat et ætas,
 Elegere duces; provectis ad comitatum
 His alii parent; comitatus nomen honoris (27),
 Quo donantur, erat. Hi totas undique terras
 Divisere sibi, ni sors inimica repugnet,
 Singula proponunt loca, quæ contingere sorte
 Cuique duci debent, et quæque tributa locorum;
 Hac ad bella simul festinant conditione.
 Nullus tunc Italis exercitus imperialis
 Partibus audiri; Græcorum tota quieta
 Res erat, et solum tranquillo tempore bellum
 Adversus Siculos agitari fama ferebat.
 Appula Normannis intrantibus arva, repente
 Melfia (28) capta fuit, quidquid prædantur, ad illam
 Urbem deducunt; hac sede Basilus ante,
 Quem supra memini, modicas fabricaverat ædes,
 Esse locum cernens inopinæ commoditatis.
 Accessu populi nunc urbs illustris habetur,
 Finibus Italiæ celeberrima, dives amœni
 Fertilitate loci, Cereris nec egena nec annis,
 Et qua parte sita est, insignis honore ducali.
 Auditæ reditu Siculis Michaelis ab oris,
 Sese ad bella parant Normanni, copia quamvis
 Multa sit Argorum, sua quam paucissima gens sit.
 Nam pedites tantum quingentos turba pedestris,
 Et septingentos comitatus habebat equestris;
 Oblectos clypeis paucos lorica tuctur.
 Armati pedites dextram levumque monentur
 Circumstare latus; aliquot sociantur equestres,
 Firmior ut peditum plebs sit comitantibus illis.
 His interdiciunt omnino recedere campo,
 Ut recipi valeant, si forte fugentur ab hoste.
 Taliter instructis illis et utrinque locatis,
 Digreditur cuneus longe paulisper equestris;
 Contra quos cuneus Græcorum mittitur unus.
 Non etenim totas Danai laxare cohortes
 Primo Marte solent, legionem sed prius unam,
 Inde aliam mittunt, ut virtus aucta suorum
 Hostes debilitet, terroremque augeat illis.
 Sic equitum princeps obniti dum videt hostes,
 Cum magis electo qui restat milite secum
 Propripitur subito; viresque retundere prorsus
 Sic solet hostiles, animos reparando suorum.
 Utrorumque acie conserta, maxima pugna
 Fit juxta rapidas Lebenti (29) fluminis undas.
 Vincuntur Danaï, Gallorum exercitus illos

A Fortiter insequitur, cæsorum corpora multa
 Appula planities, cæcius sed plura recepit.
 Gens Argiva quidem nimio percussa pavore,
 Dum tremebunda fugit, non asperitate locorum,
 Non prohibetur aquis vehementibus, ut fugitiva
 Non se præcipitet; plures in flumine mersos
 Alveus involvit quam morti traderet ensis.
 Hos jaculis, illos gladiis gens Gallica stravit,
 Fitque modis variis Græcorum maxima cædes.
 Cum paucis montem Michael elapsus adivit.
 Vicinos montes superare cacumine visum:
 Gallorum vires victoria mentibus auget,
 Nec contra Danaos jam bella gerenda pavescent.
 Haud secus accipiter solitus captare minores
 Indubitanter aves, dubitans majoris inire
B Alitis assultum, poterit si forte vel unam
 Exsuperare gruem, non inde timebit olorem,
 Et magnis avibus jam nil obstare pavebit.
 Agmine collecto Græcorum, rursus ad amnem
 Cannis affinem qui dicitur Aufidus, omnes
 Quos secum potuit Michael deducere, duxit.
 Ad pugnam Galli redeunt, ut cesserat ante.
 Cedit eis Michael, victi fugere Pelasgi,
 Cæduntur multi, labentis equo Dochiani
 Armigeri auxilio servatur vita fugacis.
 Corruit offenso pede forte caballus ad amnis
 Ingressum. Michael manibus jam pene tenendus
 Hostilis turbæ, proprium ducente ministro
 Est elapsus equum; Normanni plus animantur
 Quo magis augetur felix successus in armis.
C Pelusii montis Michael petit ardua victus.
 Hinc exercitui Græcorum nuntia mittit,
 Qui Siculis inerat tunc partibus, ut reparandis
 Viribus accedat, quibus hoste fugatos egebat.
 Melfia Normannis victoribus, ut repetatur,
 Complacet, hic spoliis collectis gentis Achææ,
 Stant aliquantisper tranquilla pace quieti.
 Pro numero comitum bis sex statuere plateas,
 Atque domus comitum totidem fabricantur in urbe.
 Sed quia terrigenis terreni semper honores
 Invidiam pariunt, comitum mandata recusant,
 Quos sibi prætulerant, Galli servare feroces.
 Indigenam Latii propriæ præponere genti
 Dilexere magis, Beneventi principis hujus
 Nomen Adenolfus, quos forsitan ipse vel aurum
D Dando vel argentum, pacti mutare prioris
 Compulerat votum; quid non compellit inire
 Ambitio census? sanos evertere sensus
 Hæc valet, ac fidei rigidos dissolvere nexos.
 Postquam delatos Dochiani exercitus audi:
 Partibus in Siculis apices, et de reparandis
 Viribus admonitus, Dochianum novit egentem
 Auxilio, properat Calabrisque virisque quibusque
 Undique collectis, ita ad ulciscenda suorum

(27) Comitatus nomen honoris nobis etiam fuit et officii usque ad Hugonis Capeti tempora. TIREM. Sed et dittonis, nam comitatus cuique simul assignatur. LEIB.

(28) Melfis, aut Melfia urbs in Aoulia. LEIB.

(29) Forte legendum *Sebeli* aut *Labentis*. TIREM. Sed si ad Melfiam urbem bellatum est, ut innuere videtur Guilielmus, et in Apula planities, nescio an felix Tiremæi conjectura.

Corpōra, quæ campis et aquis inhumata jacebant. **A** Nunc hi, nunc illi fugiuntque fugantque fugantes;
 Cum Græcis aderant quidam, quos pessimus error
 Fecerat amentes, et ab ipso nomen habebant,
 Plebs solet ista Patrem cum Christo dicere passum,
 Et fronti digito signum crucis imprimit uno,
 Non aliam Nati personam quam Patris esse,
 Hanc etiam sancti Spiraminis esse docebant.
 Hi simul ad bellum properant, mens omnibus una,
 Vires, quas Michael amiserat, ut reparentur.
 Hunc tamen esse ducem vetat amplius agminis
 [hujus,

Imperii sub quo romani cura manebat,
 Contra Normannos, quia nullum prosperitatis
 Successum obtinuit, jubet, Exaugustus ut hujus
 Officium subeat, Danaos in prælia ducat.
 Dicitur hunc victor genuisse Basilius ille,
 Qui duce sub Melo Gallos dare terga coegit.
 Inde redit Siculas Michael Dochianus ad oras.
 Exaugustus eos, quorum sibi tradita cura est,
 Taliter alloquitur : Prudentia vestra virili
 Conditione vigens non vos permittat habere
 Cor muliebree, viri. Quæ vos ignavia semper
 Cogit inire fugam? memores estote priorum,
 Quorum strenuitas totum sibi subdidit orbem.
 Hector Achilleis fortissimus occidit armis.
 Troja Michænei (30) ruit ignibus usta furoris;
 Philippi quantus fuerit vigor, India novit;
 Hujus Alexander proles fortissima nonne
 Fortia multorum subjecit regna Pelasgis?
 Partibus occiduis, Græcorum fama timori
 Omnibus et mundi regionibus esse solebat.
 Quæ gens, audito Græcorum nomine, stare
 Audebat campo? vix oppida, castra, vel urbes
 Reddebant tutos ab eorum viribus hostes;
 State, precor, validi, memores virtutis avitæ,
 Degeneresque pedum non vos fiducia reddat.
 Hosti admittit vires qui stare viriliter audet.
 Procurate sequi vestigia prima parentum.
 Jam fuga displiceat; totus vos sentiat orbis
 Fortes esse viros. Non est ad bella timendus
 Francorum populus, numeroque et viribus impar
 His dictis animos Græcorum accendit, et omnes
 Præcipit Argolicos montana relinquere, campi
 Quærere planitiem; campis et castra locavit.
 Exploratores Galli misere, paratus
 Ut Danaum videant. Referunt ad bella paratos,
 Et non mutata mutatum mente magistrum
 Nil metuunt multi, sociis in monte relictis,
 Quo tuti redeant, fuerit si forte necesse,
 Indigenæ Danais descendunt auxiliari.
 Campi planicie populus convenit uterque;
 Pugna sit inde gravis, ut vincat uterque laborat.

(30) *Mycenæi*. LEIB.

(31) Barium aliis dicitur Apuliæ urbs maritima.
 Hæc a Guilielmo I, Siciliæ rege funditus deleta est.
 TIREM.

(32) Michaeli Paphlagoni successit ejus nepos ex
 sorore Michael Calaphates, salutis anno 1043.
 Hic Constantinus Monomachus eodem anno.

A Nunc hi, nunc illi fugiuntque fugantque fugantes;
 Cumque diu pugnam Gallis patientibus Argi
 Acriter instarent, victores jam prope facti,
 Proripitur subito medios Galterus in hostes;
 Normannos hortans ad bella redire fugaces;
 Ipse electorum comitum fuit unus, amici
 Filius insignis; nullum certamen Achivi
 Experti gravius; sed plurimus hic quia miles
 Occidit, heroes multi simul interiere.
 Ductus Adenolfi miser Exaugustus ad urbem,
 Præcedebat equum victoris ab hoste ligatus
 Ostentare sui pompam cupiente triumphi.
 Ter Gallis illo victoria contigit anno.

B Illis temporibus, Monopolis et Juvenacus,
 Atque urbes aliæ quamplures sædere spreto
 Græcorum, pactum cum Francigenis iniere.
 Inde manere Deo nolente diutius ejus
 Imperium, moritur Michael (32), Michael nepote
 Succedente sibi, qui Constantinus et idem
 Nomine dictus erat : quemdam, solamen ut inde
 Auxilii caperet gens Appula, Synoditanum
 Destinavit, hic veniens, et primo appulsus Hydrun-
 [tum (33),

Legatos socias Francorum misit ad urbes,
 Se recipi rogitans; nolunt parere roganti.
 Militiam reparare cupit, sed milite multo
 Cæso ac disperso, paucos retinere valebat.
 Synodianus ob hoc muros non deserit urbis.

C Hunc tamen edictum facit imperiale reverti.
 Multa per hoc tempus sibi promittente Salerni
 Principe Guaimario (34), Normannica gens famula-
 [tum

Spem Adenolfi; sed se tantummodo cives
 Aversæ dederant ditioni Guaimarianæ :
 Nam reliqui Galli, quos Appula terra tenebat,
 Argyro Meli genito servire volebant.
 Nam pater ipsius prior introducere Gallos,
 His et in Italia studuit dare munera primus.
 Argyrus pauper, licet audax et generosus,
 Se tantæ genti dominari posse negavit,
 Cum nihil argenti valeat præbere, vel auri.
 Hi se non aurum proflentur amare, sed ipsum,
 Cujus eis placidus fuerat pater. Ipse precautum
D Exaudit populum; nocturno tempore secum
 Deducit Barum natu sensuque priores,
 Quos sancti ductos Apollinaris ad ædem
 Taliter affatur : Pretii cum nulla facultas
 Sit mihi, quo possim populum donare potentem,
 Cur populus vester me vult sibi præfore, miror.
 Vos etenim novi diversis rebus egere,

LEIB.

(33) Hydruntum, quæ et Hydrus a Ptolomæo
 dicitur, urbs est in Calabria juxta Ionium mare
 TIREM.

(34) Qui Guaimarius hic appellatur, aliis Gua-
 marinus dicitur Salerni princeps. TIREM.

Quas cum non dederō, me non dare posse dolebo.
 Illi respondent : Nostrum te principe, nullus
 Pauper erit vel egens ; duce te, fortuna favebit ;
 Consiliiue vias, duce quas genitore solebat
 Pandere, te nobis effecto principe pandet.
 Hoc ubi dixerunt, sublimant (35) protinus illum
 Omnes unanimes ; communi sit prece princeps.
 Interea magno Danaum comitante paratu,
 Nequitia plenus venit (36) Maniacus Hydrontum
 Imperio Latium jussus Michaelis adire ;
 Is præter formam nil dignum laude gerebat.
 Mente superbus erat, dira feritate redundans.
 Classibus Hydronti dimissis, agmen iniquum
 Francisc compactas invadere commovet urbes ;
 Et Monopoleis primum diffunditur arvis.
 Interimit multos Maniacus, et arbore quosdam
 Suspensos, alios truncatos vertice mactat.
 Cædis inauditum genus exercere tyrannus
 Audet in infantes, viventis adhuc, quia capti
 Corpus humo sepelit pueri, caput eminet extra.
 Sic perimit multos, et nulli parcere curat.
 Posthæc Materam (37), qua fixa fuisse feruntur
 Pœni castra ducis, cum subderet Annibal Afris
 Italiani, Maniacus adit ; campisque ducentos
 Agricolas captos furibunda mente trucidat.
 Non puer aut vetulus, non monachus atque sacerdos
 Impunitus erat ; nulli miseretur iniquus,
 Interea Michael, qui miserat hunc Maniacum,
 Captus cæcatur, cæcatus ab arce fugatur.
 Hoc fecere Zoe (38) simul et Theodora sorore.,
 Prima fuit patruis conjunx Michaelis, adusque
 Hujus successum, cum qua quia noluit ipse
 Partiri regnum, ratus hanc prohibente senatu
 Exhæredandam, privatus lumine captus,
 Est Constantino sociata Zoe Monomacho (39)
 Huic inimicus erat Maniacus, et hic Maniaco (40)
 Alterius quoniam fuit alter abusus amica :
 Zelotypo imperii Monomacho tradita sedes
 Concussit mentem nimio terrore tyranni,
 Et probrosa refert odiis agitatus et ira ;
 Omnibus et secum quos duxerat, imperat Argis,
 Principe se facto, jam nullus obediat illi.
 Assumens habitum sibi perfidus imperialcm
 Imperii sancti non nomen adire veretur.
 Postquam suscepit solii Monomachus honorem,
 Argyro mandat studeat convertere Gallos,
 Procuretque suis sociare fidelibus illos,
 Et promittat eis se præmia magna daturum.

(35) Francis sicut et Caninefatibus, teste Tacito, ritus fuit ut designatum regem scuto imponerent, sublimemque humeris gestarent. ТИВЯ.

(36) Maniac. is est Georgius Maniacus Byzantinus, qui Constantini Monomachi Constantinopolitani Caesaris et Siciliae regis præfectus erat. LEIB.

(37) Mathera urbs in Apulia, quæ Acherontis Livio dicitur. LEIB.

(38) Zoe Michaelis Paphlagonis vidua, Michaelcm Calaphatem in filium adoptavit ; qui cum, fascibus susceptis, ingratus, matrem suæ majestatis auctorem relegasset, a conspirante populo captus est,

- A Argyrus nolens sibi desit ut imperialis
 Gloria, Normannos compescit ab obsidione
 Trani, quod solum tunc agmina græca fovebat
 Confinesque locos desistit depopulari.
 Nuntius interea qui venerat imperialis
 Maxima dona ferens capitur miser a Maniaco,
 Diversas pœnas adhibent, et stercus equinum
 Purgamento immixto naribus, auribus, ori
 Hunc facit affligi graviter, stabuloque necari.
 Ipse videns auri tantum se pondus habere
 Extolli nimium cœpit, redit inde Tarentum :
 Atque auri multum (quo plus sibi concilientur)
 Ergat Argolicis, assumitur imperialis
 Purpura, pes dexter decoratur pelle rubenti,
 Qua solet imperii qui curam suscipit uti.
- B Inde venit multo vallatus milite Barum,
 Argyrum sperans promissis fallere posse.
 Ut collega suus fieret contra Monomachi
 Imperium, Gallos etiam sibi pacificare
 Tentabat. Quorum si posset habere juvamen,
 Cædere posse suis sperabat viribus hostem
 Et Constantino facili diadema labore
 Ablatum retinere sibi. Quod sperat, inane est ;
 Nam neque Normannos nec eorum avertere men-
 Principis evaluit, contemptus at inde recessit.
 Unde furore gravi plenus quia spretus abibat,
 Quatuor in partes diviso milite, mandat
 Pergere prædatum circumcursantibus ipsis.
 Est hominum, pecorum pars maxima ducta Ta-
 [rento (41).]
- C Constantino sub eodem tempore missis
 Argyrus multis auri argentique talentis,
 Normannos donans sibi postulat auxiliari,
 Auxiliis horum Maniacus ut occidat hostis
 Imperii sancti ; sic plurima promerituros
 Hoste triumphato pro votis asserit illos.
 Quamplures igitur Normannos non amor æris
 Sed ducis Argyri Maniaco reddidit hostes.
 Aversæ comites etiam cum pluribus ultro
 Advenere suis. Tancredi filius, horum
 Maxima spes, aderat, Guilielmus ad arma para-
 [tus,
 Hunc Drincanocto comitem comitante Rodul-
 [pho,
 D Qui post Ranulfi decessum præfuit urbi (42).
 Terrebat Danaos Guilielmi nobile nomen ;
 Is quia fortis erat, est ferrea dictus habere

oculorumque usu privatus, restituta ad imperium Zoe. LEIB.

(39) Constantinus Monomachus tertius Zoes maritus fuit. LEIB.

(40) Dissidia vult Fazellus orta inter Maniacum et Monomachum ex odio quod Romanus clericus exercebat cum Maniaco. LEIB.

(41) Tarentum fuit Calabriae urbs in ultimo Italiae circa Salentinorum confinia, a Tara Neptuni filio edificata. LEIB.

(42) Aversanæ. LEIB.

Brachia (43), nam validas vires animumque gerebat. A Hujus Robertus frater fuit, ille dumatum Qui post obtinuit, Guiscardus (44) ad omnia prudens: Tantorum comitum comitatu fisus in hostem Argyrus properat, Taram (45), Maniacus ad amnem Venerat, his inibi metatus castra diebus. At non audito tantæ subsistere gentis Prævalet adventu conclusus in urbe Tarenti. Ad fluvium Galli veniunt, castrisque receptis Græcorum vacuis, loca pontis ad usque propinquant. Hunc utrinque maris circumvolat unda, sub altis Rupibus objectis sic interciditur æquor, Pontis ut auxilio transiri possit ad urbem, Quæque viatori via nunc brevis esse videtur, Longa videretur gyranti littoris ora; Namque mari septum majori parte Tarentum Insula mox fieret, modicus nisi collis adesset. Mœnibus inclusos pugnae Guilielmus Achivos Provocat, at nunquam dimissis mœnibus illi Conseruere manus; non fluminis impetus ulli Plus est quam tanti ducis hostibus hasta timori. Sic incantator studiosus pro capienda Aspile, multimoda conatur ut abstrahat arte Visceribus terræ, quibus abdita, tuta moratur; Auribus hic ne quid grave sentiat, obstruit unam,

Affixa cauda, defigitur altera terræ. Dissimulant Danaï Gallos audire cientes Ad pugnam, positisque seris remorantur in urbe. Ad bellum postquam procedere nolle Pelasgos Galli conspiciunt, et mœnibus in capiendis Spem gravitas adimit, quia munitissimus urois Est situs, abscedunt; post hæc remoratus in urbe Per tempus modicum repetit Maniacus Hydronum: Rursus et Argyrus nec non Theodorus; at iste Milite cum multo, cum multis classibus ile, Imperii jussu properare paratus in ipsum, Hostilem quatunt varia formidine mentem, Et titubans animo, nunc huc, nunc fluctuat illuc. Urbe metu tandem nimio profire coactus Rupibus incisus juxta maris alta locavit Dificili sua castra loco; qua pervius ulli Non aditus fieret, scopulis hæerere carinas Impositas gradibus faciens, ut pacifico Æquore transiret; quosdam, quos æquora credit Perturbasse magis, crucial, succendit et igni; Necdum sedatis tranquillo tempore prorsus Fluctibus æquoreis, naveis petit et mare transit. Transitus ille tamen, misero nil profuit illi, Occurrente quidem Monomachi milite stratu Occidit (46) et scelerum persolvit corpore pœnas.

Explicit liber vrimus.

INCIPIT LIBER SECUNDUS.

Argyus Latii dimoto finibus hoste, Yadit Idrontinam multis comitatus ad urbem. Traditur urbs illi, cives hoc principe gaudent. Hinc Barum repetens Gallos permittit abire: Illi Guaymario vadunt servire Salernum, Guaymarius princeps confusus viribus horum, Hos secum Barum deducit et obsidet illud. Imperat Argyro sibi pareat urbe relicta, Transeat ad Græcos. Monitis parere monentis Abnuat Argironis: confingere non tamen audens Invalidus pugnae se custodivit in urbe, Depopulans agros et amœna novalia Bari: Mœnia Guaymarius propriæ repedavit ad urbis. Constantinus eo qui tempore jura regebat Imperii, mandat properet quantocius ad se Argyrus, jussis favet imperialibus ille Æquoris Adriaci transvectus fluctibus urbem Appetit imperii placidus, qui præsidet urbi Suscipit egressum magnis et honoribus illum. Promovet interea populus, quem rexerat ipse

C Pars comiti Petro, pars est sociata Drogoni Tancredi genito, modico quia vixerat ejus Tempore germanus, vir ferrea dictus habere Brachia Guilielmus, cui vivere si licuisset, Nemo poeta suas posset depromere laudes. Tanta fuit probitas animi, tam vivida virtus. Unfredum totus cum fratre Drogone tremebat Italix populus, quamvis tunc temporis esset Ditiore his Petrus consanguinitate propinquus: Edidit hic Andruin, fabricavit et inde Coretum, Busilias, Barolum maris ædificavit in oris. Fama super comites alios excreverat hujus, Sed comes Unfredus cum fratre Drogone superbam Deponunt mentem, quia dum certamen inire Is parat, infelix felicia tempora perdens D Vincitur et capitur; curru fortuna rotato Tancredi natos sublimes reddere cœpit: Imperii rector scrutatur præmemoratus Argyrum, Gallos depellere qualiter oris Italix valeat, neque ut [enim], jam, posse fugari

(43) Guilielmus Ferrabrachius Tancredi filius. LEIB.

(44) Guiscardum plures Erronem dixerunt, quod per terras vagus esset. At magis placet hæc denominatio nostroque usui propria. Nam et vulgo nostra etiam ætate cautum et astutum Guiscardum appellamus. TIREM.

Guiscardi cognomen prudentem notat; Wys; est sapiens; et Wyssen scire. Editor Rothomag. observat Guishard suo tempore astutum vulgo signifi-

care. Ex Roberto Guiscardo, et Rogerio Tancredi Altavilla in Gallia filius stirpis principum Normanorum in Italia propagata est. LEIB.

(45) Forte legendum Tarum, qui fluvius est. TIREM.

Leibnit. legebat *Tarani*, sed servanda prima lectio.

(46) Maniacus isto in conflictu accepto vulnere in pectore ex equo prolapsus suo in sanguine occubuit. TIREM.

Comperit : Ergo alios molitus adire paratus
 Consilii, quia quos fortes ad arma, nec armis
 Vincendos novit, promissis fallere sperat ;
 Audit enim quia gens semper Normannica prona
 Est ad avaritiam, plus qui plus præbet amatur.
 Traditur Argyro portanda pecunia multa,
 Argenti multum, pretiosaque vestis, et aurum,
 Ut sic Normanni fallantur, et egredientes
 Finibus Hesperiaë, propere mare transgrediantur,
 Magna sub imperii famulamine promerituri.
 Imperat hic etiam, quod si transire negarent ;
 Hæc aliis illis quæ danda fuere darentur,
 Opprimeret quorum gravis infestatio Gallos.
 Paruit Argyrus, loca transit ad Appula, jussus
 Francorum comites vocat, et se magna daturum
 Munera promittit, si transgrediantur ad Argos.
 Dimisso Latio, grave qui certamen habebant
 Cum Persis, et eos jurans promittit ab illo
 Qui regit imperium gratanter suscipiendos,
 Et magnis opibus ditandos affore spondit.
 Callida Græcorum promissio, calliditatem
 Non latuit gentis Latium superare volentis,
 Et dimissuros loca se non Appula dicunt,
 Dum conquirantur, nisi forte potentior illis
 Turba superveniens depellat, et opprimat illos.
 Vir Leo (47) mirificus hac tempestate regebat
 Romanam sedem, tanti gens Appula papæ
 Audit ut adventum, varias deferre querelas
 Cœpit, et accusat diverso crimine Gallos ;
 Veris commiscens fallacia nuntia mittit
 Argyrus papæ, precibusque frequentibus illum
 Obsecat, Italiani quod libertate carentem
 Liberet, ac populum discedere cogat iniquum,
 Cujus pressa jugo pessumdatur Appula tellus.
 Hoc Normannorum Drogo Gaymariusque priores
 Tempore defuncti fuerant, a civibus alter
 Et consanguineis occisus fraude Salerni ;
 Alter ab indigenis, nimium quia credulus illis,
 Pontifari cæsus (48). Se gens rectore carentem
 Gallica conqueritur, papæ tamen obvia venit
 Cum quantis equitum valuit peditumque catervis ;
 Advenisse quidam Latii cum milite multo
 Audierant papam, comitantibus hunc Alemannis
 Innumeris (49) et Teutonicis, ad bella paratum.
 Normanni licet insignes fulgentibus armis,
 Agminibus tantis visis ob stare timentes
 Legatos mittunt qui pacis sædera poscant,
 Quique regent papam placidus famulam eorum
 Suscipiat ; sese papæ parere paratos
 Omnes testantur, non hunc offendere velle,
 Ac quæsiturum cognoscere munus ab ipso.

A Si placet, hunc dominum poseunt sibi, seque fideles.
 Teutonici, quia cæsaries et forma decoros
 Fecerat egregie proceri corporis illos,
 Corpora derident Normannica, quæ breviora
 Esse videbantur, nec eorum nuntia curant,
 Ut pote nec numero populi nec viribus æqui,
 Conveniunt papam verbis animoque superbi :
 Præcipe Normannis Italas dimittere terras,
 Abjectis armis, patriosque revisere fines.
 Quod si noluerint, nec lædera pacis ab ipsis
 Suscipias volumus, nec eorum nuntia cures ;
 Nondum sunt gladios experti Teutonicorum,
 Intereant gladiis, aut compellantur abire,
 Invitque solum, quod nolunt sponte, relinquunt.
 Papa, licet tumidis varia ratione renitens,
B Non animos gentis potuit sedare superbæ,
 Spem dabat his Italæ fax indignissima gentis,
 Gens Marchana probis digne reprobata Latinis.
 Cum plures Itali magna virtute redundant,
 Illis erat innatus pavor, et fuga luxuriesque,
 Teutonici populi non copia magna videtur.
 Turbati redeunt Normanni, pace negata,
 Atque Alemannorum responsa lumentia pandunt.
 Tempus erat jam triticeis confine metendis
 Frugibus ; at virides nondum legere maniplos
 Agricolaë, quos Francigenæ, quia pane careban ,
 Igni torrebant et vescebantur adustis ;
 Talem degebant ob castra rebellia vitam,
 Undique Teutonicis famulantia, nec sibi quidquam
C Dantia, corporeæ vitæ quod postulat usus.
 Frater defuncto qui fratre Drogone superstes
 Exstitit Unfredus (50) procerum de Francigenarum
 Unus habebatur majoribus ; inde Richardus
 Aversa paulo ante comes delectus in urbe,
 Paulisperque suos fratres erat ante secutus
 Robertus, qui magnanima virtute priores
 Transcendit fratres ; hic bello interfuit illi.
 Cognomen Guiscardus erat quia calliditatis
 Non Cicero tantæ fait, aut versutus Ulysses.
 Inter eos aderant Petrus et Galterus, amici
 Insignis soboles, simul Aureolanus, Ubertus
 Muscaque Rainaldus, comes Hugo, comesque Gi-
 [ardus :
 Hic Beneventanis prælatus, at hi Thelesinis.
D Hos Bonianensis comitis comitata Rodulfi
 Est virtus et consilio pollentis et armis.
 Vix proceres istos equites ter mille sequuntur,
 Et pauci pedites, triduo quia panis egentes
 Arma petunt, cuncti magis ut moriantur honeste
 Bellando cupiunt, quam corpora tanta virorum
 Opprimat esuries inhonestæ funere mortis.

(47) Leo papa nonus hujus nominis, anno salutis 1049, pontificatum inivit. Antea Bruno vocabatur, et Tullensis episcopus erat. **TIREM.**

Antea Bruno vocabatur, et Tullensis episcopus erat. **LEIB.**

(48) Drogo dum omnium ampliacioni studet, dum Apulicæ urbes munit, Longobardorum et Apulorum

insidiis ad Montolium oppidum circumventus a Visone genere Apulo, prodicione occiditur. **LEIBNIT.**

(49) Ili sunt Alemanni, quos Henricus secundus [tertius]. Romanus imperator apud Vercellas præsidio Italiaë reliquerat. **TIREM.**

(50) Unfredus tertius ex Trezenda Tancredi conjuge filius. **TIREM.**

Gens Alemannorum, stipata satellite multo,
 Longobardorum frustra confisa fugacis
 Auxilio turbæ, Normannos terga datus
 Credebat primis conflictibus, aut perimendos.
 At non in numero, nec equis, nec gente, nec armis,
 Sed cui de cœlo datur est victoria belli.
 Inter Teutonicos Normannorumque catervas
 Collis erat medius, gens innumerabilis illi
 Appula, Balbensis, Campanica, Marsa, Thelensis
 Venerat auxilio; Guarnerus Teutonicorum
 Albertusque duces non adduxere Suevos
 Plus septingentos; hæc gens animosa feroces
 Fert animos, sed equos adeo non ducere cauta,
 Ictibus illorum quam lancea plus valet ensis;
 Nam nec equus docte manibus gyratur eorum,
 Nec validos ictus dat lancea, præminet ensis,
 Sunt etenim longi specialiter et peracuti
 Illorum gladii, percussum a vertice corpus
 Scindere sæpe solent, et firmo stant pede, post-
 [quam
 Deponuntur equis, potius certando perire
 Quam dare terga volunt, magis hoc sunt Marte ti-
 [mendi
 Quam dum sunt equites; tanta est audacia gentis,
 Italiæ populo quæ se sociaverat. Illis
 Germani comites præsumunt, Transmundus et Atto,
 Et Burrellina generata propagine proles.
 Hi simul ad bellum properant campique marini
 Accola Maldroffis Molinensisque Rodulfi
 Rofredus socer; hujus castrum Guardia nomen;
 Et plures alii, quorum non nomina novi.
 Huc quoque Romani, Samuites, et Capuani
 Auxilium mittunt, nec opes Ancona negavit.
 Illic Spoletini, simul accessere Sabini,
 Huc quoque Firmani; non evalet enumerari
 Carminibus nostris, quam multus venerit hostis,
 Francigenæ gentis nomen delere laborans.
 Ili cum Teutonicis ad ripam fluminis omnes,
 Nomine Fertorii tentoria fixa locarant,
 Proxima nomen habens erat urbs a civibus ipsis.
 Postquam Normanni pacisque, fugæque negatam
 Spem sibi cognoscunt, nil quo fugiatur habentes,
 Collem conscendunt, ut castra hostilia spectent.
 Spectatis castris, armanantur, et agmine dextro
 Aversanorum comitem statuere Richardum
 Qui Longobardos adeat; prior hunc comitatur
 Clara cohors equitum, mediæque cohortis agendæ
 Infredus contra fortes ad bella Suevos
 Eligitur ductor; coram servare sinistrum
 Robertus frater Calabria cum gente jubetur,
 Ut succurrendum cum viderit esse, paratus
 Auxilio properet sociis, viresque reformet.
 Teutonicis dextrum contra duo cornua cornu
 Armarant. Itali simul omnes conglomerati
 Parte alia stabant; etenim certamine belli
 Non aptare suas acies recto ordine norant.
 Hos contra cœpit prior arma movere Richardus,
 Et petit audacter; non sustinuerunt petentem
 Viribus aversis Itali, tremor arripit omnes.

A Inque fugam versi per plana, per ardua, cursim
 Diffugiunt; multos cogit succumbere stratos
 Impetus ipse fugæ; jaculis cæduntur et ense.
 Qualiter aerias, ubi convenere palumbes,
 Dum petit accipiter fugitivo summa volatu,
 Et scopulosa facit celsi juga querere montis,
 Quas tamen ipse capit, non possunt amplius illum
 Querere confugium; sic dantes terga Richardus.
 Diffugiunt Itali; sed quos capit ipse, vel ipsi
 Herentes socii, fuga nil juvat: occidit illic
 Plurima gens Latii bello, pars maxima fugit.
 Unfredi contra non segnitis ad arma Suevi
 Bella parant aciem, telis prior eminus illos
 Appetit Unfredus, telis hostilibus ipse
 Rursus et appetitur; tandem concurrunt uterque
 B Ad gladios populus, mirabilis ictus utrinque
 Fit gladiis, illic humanum a vertice corpus
 Vidisses, et equos hominis cum corpore cæsos.
 Postquam Robertus fratri tam conspicit hostes
 Acriter instantes, et ei nullatenus ullo
 Cedere velle modo, comitis comitante Girardi
 Præditus auxilio, Calabrisque sequentibus illum
 Quos conducendi fuerat sibi tradita cura,
 Irruit audacter medios animosus in hostes;
 Cuspide perforat hos, gladio detruncat et illos,
 Et validis manibus horrendos incutit ictus:
 Pugnat utraque manu, nec lancea cassâ, nec ensis
 Cassus erat, quocunque manum deducere vellet;
 Ter dejectus equo, ter viribus ipse resumptis
 Major in arma redit, stimulos furor ipse ministrat,
 C Ut leo cum frendens animalia forte minora
 Acriter invadit, si quid reperire, quod obstat,
 Cœperit, insanit; magis et majoribus ira
 Accensa stimulat, nil jam dimittit inultum:
 Hoc trahit, hoc mandit, quod manditi posse negatur,
 Dissipat affligens pecus exitialiter omne:
 Taliter obstantes diversa cæde Suevos
 Cædere non cessat Rodbertus, et hos pede truncat,
 Et manibus quosdam, caput huic cum corpore cæ-
 [dit,
 Illius ventrem cum pectore dissecat, nujus
 Transadigit costas absciso vertice, magna
 Corpora corporibus truncata minoribus æquat,
 Virtutisque docet palmam non affore tantum
 Corporibus magnis, qua sæpe minora redundant;
 D Nullus in hoc bello, sicuti post bella probatum est,
 Victor vel victus tam magnos edidit ictus.
 Patrata rediens ingenti cæde Richardus
 Ausoniæ gentis, cuius pars altera fugit,
 Altera pars gladiis et cuspide cæsa remansit
 Dum sic Teutonicos sociis obstare videret,
 Proh dolor! exclamat, quam credebamus adesse,
 Finito bello, nondum victoria finem
 Obtinet, et medios ruit incunctanter in hostes.
 Ili, quia spes jam nulla fugæ, spes nulla salutis,
 Acris obsistunt, sed nil obsistere prodest:
 Tot circumveniunt acies præclara Richardi
 Adhita victoris magnæ sit causa ruinæ
 Hostibus, et miseri diversis interimuntur

Cædibus, et tanta superest de gente nec unus
 Exitus hic belli papam mœroribus implet,
 Afflictusque gravi luctu confugit ad urbem;
 Sed cives papam non exceperere decenter,
 Normannis veriti grave ne victoribus esset:
 Hunc genibus flexis Normannica gens veneratur,
 Deposcens veniam, curvatos papa benigne
 Suscipit, oscula dant pedibus communiter omnes.
 Vocibus ille piis hos admonet, ac benedicit,
 Conquestusque nimis, quia pacis spræta fuere
 Nuntia, defunctis lacrymans pro fratribus orat.
 Audito tantæ successu prosperitatis
 Normannis habitæ, non sollicitudine parva
 Angitur Argyrus; nec enim vel fraude, vel armis
 Possesse sibi peragi videt imperialia jussa,
 Ut Francos Latio moveat, vel cogat abire.
 Copia tanta quidem, quibus hi non Marte repugnent,
 Non erat Argyro, nec eos promissa movere,
 Ut fines alios peterent, vel dona valebant.
 Hoc meditans Bari dimissa transfretat urbe.
 Ad dominum rediit, populi responsa ferocis
 Ordine cuncta refert, et belli gesta recentis
 Contra Teutonicos; jam Constantinus amare
 Desinit Argyrum, nec (ut ante solebat haberi)
 Est jam consilii comes intimus imperialis.
 Exsilium passus, longo post tempore vitam
 Degit in ærumnis, et corporis anxietate
 Vexatus misere vitam finisse refertur.
 Crescit Normannis animus victoribus ingens,
 Jamque rebellis eis urbs Appala nulla remansit.
 Omnes se dedunt, aut vectigalia solvunt,
 Tunc comes Unfredus fraterni funeris ultor
 Funesto cunctos fuerant qui participati
 Consilio, punit, hos truncat, perfodit illos,
 Multos suspendit, memorata morte Drogonis
 Parcere vult nulli; jacet alto pectore fixus,
 Fraternalis mortis succensus fomite major.
 Omnibus horrendum multas sibi subdidit urbes.
 Solvere Trojani comiti cœpere tributum;
 Hunc et Barini, Tranenses (51), et Venusini (52),
 Cives Hydronti famulantur, et urbs Aceronti.
 Roberto fratri Calabras acquirere terras
 Concedit juvenis, patiens erat iste laboris,
 Vir prudens, et habens ad quæque negotia prom-

[ptas

Exercenda manus. Robertus et ingeniosus
 Semper celsa petens, et laudis amans et honoris
 Si contingebat sibi palma, vel arte, vel armis
 Æque ducebat; quia quod violentia sæpe
 Non explere potest, explet versutia mentis.
 Clarus in eloquio dabat hic responsa repente
 Optima, consultus si quis quærebat ab illo
 Consilium, sapienter ei dare noverat illud.
 Hic sibi concesso Calabrorum munere gaudet;
 Secum nonnullos equites collegerat ante,
 Qua poterat, sed præcipue regionibus illis

(51) Tranum urbs est Apuliæ, quam Colenutus
 putat olim Trajonopolim dictam fuisse. TIREM.

(52) Venusia Apulorum urbs est, et sæpe pro Ve-

A Multiplicem prædam peragens, quas frater habe-
 [bat.
 Quodque capi poterat, dum dividit omnibus æque,
 Omnes sunt chari sibi, charus et omnibus ipse;
 Captus ab Unfredo secum prandente, volebat
 In fratrem gladio consurgere, sed Gocelinus
 Comprehensum manibus tenuit, custodibus inde
 Traditur, et multa non tempestate retentum.
 Dimisit frater, Calabræ regionis et urbes
 Castraque concessit, equitum suffragia præbens.
 Ille capessundæ cupidus telluris, amorem
 Omnibus ostentat; non plus affabilis illo
 Aut humilis quisquam studuit domiator haberi.
 Undique gens clarum Normannica nomen habebat,
 At non experti virtutem, nominis hujus
 B Terrentur Calabri tanta feritate repleti.
 Ad ducis ingressum Robertus militem fultus
 Non modico, prædas, incendia jussit ubique
 Terrarum fieri, quos appetit et spoliari,
 Quodque metum incutiat cultoribus, omne patrari
 Militibus remorans dimissis fratris abire,
 Non multo Calabros, sed atroci milite vexat.
 Qui cum discedens huc prædabundus et illuc
 Non aliquod castrum posset captare vel urbem.
 Arte locum quemdam molitur adire, sed ejus
 Difficilis conscensus erat, quia plurimus hujus
 Accola grex habitans, etiam monasticus illic
 Non alienigenam quemvis intrare sinebant.
 Utile figmentum versutus adinvenit atque
 Mandat defunctum quod quemlibet esse suorum.
 C Gens sua testetur, qui cum, quasi mortuus esset,
 Impositus feretro, pannusque obducere cera
 Illitus hunc facie jussus latitante fuisset,
 Ut Normannorum velare cadavera mos est,
 Conduntur feretro sub tergo corporis cines.
 Ad monasterii subhumandum limina corpus
 Fertur, et ignaros fraudis, quos fallere vivi
 Non poterant homines, defuncti fictio fallit,
 Dumque videretur simplex modus exsequiarum,
 Erigitur subito qui credebatur humandus.
 Evaginatis comitantes ensibus illum
 Invasere loci deceptos arte colonos.
 Quid facerent stolidi? nec se defendere possunt,
 Quo fugiant nec habent, omnes capiuntur; et illice
 D Præsidium castri primum, Roberte, locasti;
 Non monasterii tamen est everso facta,
 Non extirpatus grex est monasticus inde.
 Agmina magna legens castris Robertus in illo,
 Charior esse suis cœpit, quia strenuus armis.
 Consilioque sagax comes hac regione vocatus.
 Est, et ab his habitus, præsertim quos comitati
 Sunt equites aliquot, Torstenus dicitur unus,
 Alter Arenga, valensque gerenda ad bella Rogerus.
 Hic sibi concessæ quædam dedit oppida terræ,
 Appulus hoc princeps infirmans tempore mandat
 Unfredus fratri veniat velociter ad se.

nusinis Sabelli leguntur, quia pulsus Sabellis in
 loca vacua Venusini deducti sunt a Romanis. TI
 REM.

Robertus properat, fratrem dum conspicit ægrum
 Compatiens plorat, solatia magna dat ægro
 Adventus fratris, deposcit et advenientem,
 Rector terrarum sit eo moriente suarum,
 Et geniti tutor puerilis, quem vetat ætas
 Rectorem fieri, frater favet anxius illi,
 Et se facturum que præcipit omnia dicit.
 Non infirma valens jam reddere membra saluti
 Interit Unfredus (53), lacrymans Appulia tota
 Flet patris interitum; patriæ pater ille benignus
 Hanc placide cecit, vitam decoravit honestas:
 Non stœdnu it populum vexare tyrannide dira,
 Justitiamque colens, quam lædere, parcere multis
 Maluit offensis; fratres prope præmemoratos
 Est monasterii Venusini sede sepultus.
 Funeris obsequiis Robertus rite peractis
 Ad Calabros rediit, Cariati protinus urbem
 Obsidet, hac capta reliquas ut terreat urbes.
 Interea papæ Nicolai (54) forte secundi
 Comperit adventum, dimittitur obsidione
 Plurima pars equitum, comitatur pars minor illum.
 Melfa suscipit hunc, et ibi susceptus honore
 Magno papa fuit; hic ecclesiastica propter
 Ad partes illas tractanda negotia venit.
 Namque sacerdotes, levitæ, clericus omnis
 Hac regione palam se conjugio sociabant;
 Concilium celebrans ibi papa (55), faventibus illi
 Præsulibus centum jus ad synodale vocatis,
 Ferre sacerdotes monet altarisque ministros
 Arma pudicitie; vocat hos, et præcipit esse
 Ecclesiæ sponsos, quia non est jure sacerdos
 Luxuriæ cultor; sic exstirpavit ab illis
 Partibus uxores omnino presbyterorum,
 Spretores minitans anathemate percutiendos.
 Finita synodo, miltorum papa rogatu
 Robertum donat Nicolaus (56) honore ducali.
 Hic comitum solus concessio jure ducatus
 Est papæ factus jurando jure fidelis.
 Unde sibi Calaber concessus et Apoulus omnis
 Est locus, et Latio patriæ dominatio gentis.
 Romam papa redit, cum magno dux equitatu
 Obsessum repetit Cariatum, quo sibi fida
 Maxima pars equitum dimissa remanserat ante:
 Gens Cariatensis, duce perturbata reverso,
 Non obstare valens, illi se dedit, et urbem;
 Prima ducem vocat hunc gens ista, ducemque salu-

[tat

Partibus in Calabria, hinc ad loca cætera transit.
 Tunc Rossana potens, Cossentia fortis in armis (57),
 Tum quoque dives opum Geracia subditur illi,
 Et subjecta illi sit pene Calabria tota:
 Cumque potentatus cœpisset crescere nomen

(53) Unfredi obitus circiter annum salutis 1052. LEIB.

(54) Nicolaus papa hujus nominis secundus natione Allobrox erat, Gerardus antea vocatus; creatus fuit pontifex summus anno Christi 1059. TIREM.

(55) Verius Calixto et Gregorio id attribuitur. c. presbyteri 27, dist. c. Nullum; dist. 28. TIREM.

A Virtutisque suæ, legatos mittere cœpit,
 Qui sua deferrent generoso verba Gisulpho
 Guaymarii genito, germanæ nobile poscens
 Conjugium, quia conjugio tunc ipse carebat,
 Prima conjuge (58) pro consanguinitate repulsa,
 De qua natus erat Ruamundus, strenua proles, (59)
 Insignis nimia virtute potensque futurus.
 Primo Roberti sprevit mandata Gisulphus,
 Non quod majori posset, vel nobiliori
 Consociare viro germanam, sed quia Galli
 Esse videbantur gens effera, barbara, dira,
 Mentis inhumanæ primoque repulsio facta
 Conjugis, alterius producit tempora dandæ
 Assentit tandem princeps, natuque priorem
 Tradit in uxorem tibi, dux Roberte, sororem.

B Gaterlina minor, hæc Sichelgata (60) vocatur,
 Nupsit Jordani post Gaterlina nepoti,
 Qui Capuæ princeps utriusque ducisque patrisque
 Virtutes animi virtutibus æquiparavit.
 Conjugio ducto tam magnæ nobilitatis,
 Angeri cœpit Roberti nobile nomen;
 Et gens quæ quondam servire coacta solebat
 Obsequio solum jam debita juris aviti,
 Nam proavis et avis subjectam conjugis hujus
 Noverat Italian gens Longobarda fuisse.
 Dedit hæc pueros sibi tres, et quinque puellas
 Egregiam sobolem sexus utriusque futuram.
 Gloria Roberti, quæ tanta augmenta subire
 Cœperat, invidiam, laus unde adhibenda fuisset,

C Non modicam acquirit, quia dum virtutibus ejus
 Invidere viri, comites a plebe vocati
 Qui numero bis sex fuerant, communiter illum
 Morti tradendum conjuravere dolose;
 Tempus ad hoc aptum fieri cum forte viderent:
 Horum Goffridus, Gocelinus et Abagehardus
 Filius Unfredi, sibi jura paternæ repossens
 Præcipui fuerant actores consiliorum.

Dux igitur postquam sibi conjuratio nota
 Facta fuit comitum, bellum molitur, in omnes
 Acriter exarsit, capit hos, et projicit illos;
 Ammixit variis quorundam corpora pœnis.
 Iratum metuens fugit Gocelinus ad Argos.
 Pelusii montis castrum pavefactus adire
 Goffridus properat dux; quod non valet armis,

D Arte capit castrum, promissis decipit hujus
 Custodem castri Godefridum, dans sibi quædam,
 Pluraque pollicitus castrumque valentius ipso.
 Pelusii montis dominatio non Godefridi
 Ex toto fuerat; mediam concesserat illi
 Goffridus partem, sed dux, quia nobilioris
 Castelli totum promiserat huic dominatum,
 Scilicet Ojani, solus cupiens dominari,

(56) Robertus a Nicolao II pontifice dux Calabriæ et Apuliæ creatur. TIREM.

(57) Hæ sunt in Calabria urbes vicinæ. TIREM.

(58) Cujus nomen Abderada erat. LEIB.

(59) Et uxore priori, cui Abderada nomen erat. TIREM.

(60) Alii Sengrogaita. LEIB.

Mandat Roberto desistat ab obsidione,
 Dissimulans reditum; sed mox ut novit abesse
 Goffredum, redeat castrum securus et intret,
 Clavibus acceptis, Ojanum conferat illi;
 Hac illi castrum Godefredus tradidit arte.
 Accipit Ojanum, sed quis post crederet illi?
 Traditor est Latii populo vocitatus ab omni.
 Sic ducis astuti prudentia quod superare
 Non armis potuit, superavit sæpius arte.
 Hostibus edomitis et captis undique castris,
 Contra Barenses populum parat obsidionem.
 Appula nulla erat urbs quam non opulenta Bari
 Vinceret; hanc opibus ditatam robore plenam
 Obsidet, ut, victis tantæ primatibus urbis,
 Nondum subjectas repleat terrore minores
 Urbibus illa quidem, quas continet Appula tellus,
 Major habebatur, dux munit milite castra,
 Atque replet Calabria advectis navibus æquor.
 Imperii sancti cives suffragia poscunt,
 Qui conjurati fuerant cum civibus illic
 Legatos mittunt, simul imperiale juvamen
 Omnes deposcunt, dux mandat civibus adæ
 Argyri sibi dent, quas noverat editiores
 Contiguis domibus; quas sic conscendit adeptus,
 Urbem Robertus totam sibi subdere sperat.
 Barenses austera duci responsa dederunt.
 Ille repugnantes oppugnat fortiter urbis
 Indigenas validos, non ad certamina segnes.
 Ad portarum aditus crates prudenter adorsus,
 Sub quibus armatis obstantibus insidiantes
 Ordinat, et turrim fabricat, quæ lignea muris
 Præminet, ac juxta de quaque petraria (61) parte
 Ponit, et adjuncto muro quo evertere possit
 Diversi generis tormento, nec minus urbem
 Cives defendunt, non inter mœnia clausi
 Cum duce pugnant astant pro mœnibus urbis,
 Hos pugnando fugant, prosternunt ictibus illos,
 Ut mos est belli; fugat hostis et hoste fugatur:
 Et petit et petitur, repetens ferit et referitur.
 Ut duo cum certant productis dentibus apri,
 Alter ab alterius profunditur ore saeva
 Dentes exacuens, ut acutos inferat ictus,
 Ictibus et validis feriunt sua terga vicissim,
 Nunc pede, nunc costis læduntur, uterque resistit
 Acriter, et neuter vult cedere, saucia donec
 Membra fatigatum fuis clamoribus, aprum
 Velle subire fugam doceat, victusque recedat.
 Acriter insistunt Normanni, nec minus acres
 Obsistunt cives, diversaque machina muris
 Additur, eversis ut mœnibus urbis apertæ
 Normannis aditus pateat, quem clausa negabat
 Undique septa mari, quod non est insula, terræ
 Exiguæ diodus; ex hac tentoria parte

(61) *Petraria*, tormenti genus. LEIB.

(62) Stephanus Pateranus, quem alii Sebastoforum

A Fixa ducis fuerant. Objectis molibus æquor
 Parte replens alia naves prodire vetabat
 Barinas, portuunque suis pontemque paravit;
 Atque super pontem posito munimine terris
 Urbanis nusquam prodire licebat ab urbe,
 Tutaque servabat classis Normannica portum.
 At cives turrim capiunt, et maxima pontis
 Æquorei cecidit pars, evertentibus illis;
 Urbem Barenses terraque marique tuentur.
 Post ubi Robertus desperat mœnia Bari
 Posse capi pugna, cepit promittere multa
 Nobilibus patriæ, quorum pollebat in urbe
 Nobilitas potius, quorumque potentia major.
 Et sic collectis majoribus, alliciendos
 Pronissis credit fore muneribusque minores;
B Sæpe minas faciens ut civibus incuteretur
 terror, et omnimodis pro deditioe laborat
 Urbis, cujus erat capiendæ magna libido.
 Venturum auxilio Gocelinum fama ferebat,
 Multis imperii cum navibus; ad capiendum
 Exploratores posuit dux callidus illum.
 Prætor erat Stephanus Barensibus imperiali
 Traditus edicto, cognomen cui Pateranus (62),
 Vir probus et largus, studio laudabilis omni,
 Præterquod tanti studuit ducis edere mortem.
 Miles erat Bari, cui dedecus a duce quondam
 Illatum fuerat grave, partibus ex alienis
 Promptus ad omne malum, levis, iracundus et audax:
 Castra ducis Stephanus monet hunc solerter adire,
 Incautumque ducem nocturno tempore, morti
C Tradere lethiferi percussum cuspide conti,
 -allicitus multum, si dux occumberet, auri.
 Dedecoris memor illati, cupidusque lucrandi
 Miles abit noctu, circumspicit undique castra,
 Nil obstare videt, Roberti pervenit usque
 Ad ducis hospitium, quod culmo texerat ipse,
 Frondebis et sepsit, fieret quo frigore tutus
 Temporis hiberni: cœnatum vespere facto
 Venerat, explorat ducis ille sedile sedentis
 Ad cœnam, mediis et contum frondibus illam
 Intulit in partem qua sederat ille; sed ori
 Flegmatis ubertas superaddita fecerat illum
 Sub mensa curvare caput (63), locus unde repertus
 Est conto vacuus, cassos et protulit ictus.
D Ille redit fugiens, ita totam fama per urbem
 Occubuisse ducem; cives latantur et omnes,
 Congaudens populus clamorem tollit ad astra
 Hi dum clamarent, dux advenit, atque saluti
 Ipse suæ testis, clamores fundere frustra
 Civibus exclamat; clamantis vocibus nujus
 Auditus, clamor cessavit, lætitiæque
 Finis verborum datus est cum fine suorum.

rum appellant. TIREM.

(63) Obdormivit Appulus. TIREM.

INCIPIT LIBER TERTIUS.

Interea Michael (64) Romani jura regebat
 Imperii cum fratre suo, qui nomine dictus
 Constantinus (65) erat, quorum dominatio Græcis
 Perniciosa fuit, quia bellis otia semper
 Postpositis studere sequi, luxusque dolosi
 Illecebris captos fœderat inertia turpis.
 Horum temporibus Turcos Orientis ab oris
 Ingressos fugit gens territa Christicolarum,
 Qui Romanæ loca deliciosa colebant.
 Maxima pars horum ruit interfecta nefandis
 Turcorum gladiis, et captis urbibus, omnis
 Subditus his populus dans vectigalia fugit.
 Hos contra nullos equites ignavia misit
 Rectorum, quare decreto nupta senatus
 Est equiti egregio Romano mater eorum (66):
 Pectus amans plusquam genus Eudochia mariti,
 Diogenes (67) cognomen erat, quia barba biforcis.
 Is regimen subiens sibi quæque negotia belli,
 Otia privignis, elegit inire paratus
 Cum Persis bellum miseros populantibus Argos;
 Est belli variis eventibus usus in illos.
 Sæpe quidem victor Persas bellando fugavit,
 Sæpe pari populus fortuna pugnat uterque.
 Postremo comites dum dirigit ipse tuendis
 Urbibus innumeros, quarum famulatus ad ipsum,
 Transierat fama probitatis ubique probatae,
 Castris cum paucis melioribus ipse remansit.
 Multus Persarum populus cum rege repente
 Illum conclusit, disrumpere castra laborans;
 Prælia committunt immania, dum capiendis
 Imperii castris inhiant, primo atque secundo
 Depulsi cedunt bello. Prudentia tandem,
 Anxia Romani desperans castra tueri,
 Quam sibi plus hominum vitæ studiosa suorum
 Quos graviter fessos belloque fameque videbat
 Præcipit ut quidquid castris inerat solidorum,
 Omnis vestitus pretiosus, et omnia vasa
 Auri aut argenti castris spargenda ferantur
 Ut si contigerit Turcis irrumperere castra
 Horum prospectu desistant lædere Græcos.
 Invita profugis collecta pecunia servis,
 Insoinsem Danaï coguntur ducere noctem.
 Adveniente die venit innumerabilis ille
 Persarum populus, circumdans undique castra;
 Undique tela volant, circumtegit aera totum
 Grando sagittarum; non ferre valentibus Argis
 Irrumpunt Turci, munitio rumpitur omnis
 Sed plures prædæ quam militibus feriendis

(64) Michael Senior Constantinopolitanus imperator 1058, et eo imperium abdicante Isaacius Comnenus obtinuit. LEIB.

(65) Constantinus Ducas Const. imp. anno salutis 1063, an. 7, regnavit. Huic Eudochia tres liberos peperit, Michaëlem, Andronicum, et Constantium, illos ante, hunc post adeptum imperium. Ita de Michaële Const. Duca filio intelligendus est hic locus. TIREM.

A Intenti Persæ faciunt evadere multos.

Indiciis Aquilæ (quod plus dabat omnibus armis
 Aurea conspicuum lorice innixa nitorem)
 Græcorum dominum cognoscitur, ense recidens
 Hostiles hastas, neque se defendere cessans.

Forte sagitta volans incauti sauciat artus.

Sic tandem capitur quadam cum parte suorum.

Direptis castris Romanum Persica ducit

Ad sua castra phalanx, et eum statuere sedili

Egregio, juxta Persarum rege sedente.

Rex percontatur, si forte fuisset ab illo

Captus, quid faceret. Romanus retulit illi:

Si mihi sive meis ita subicerere, juberem

Vel truncare caput, vel te suspendere furcis.

Ille refert facinus nunquam sibi tale patrandum,

B Sed secum posthac fruiturum pace perenni

Quam per legatos jam sæpe poposcera ipse,

Et baptizatam natam pro conjuge natam

Se concessurum, quo sic pax firmior esset.

Fœderibus tali firmatis conditione

Ad sua Romanum dans maxima dona remisit

Persarum rector captos, et reddidit omnes

Longo terrarum spatio comitatus euntes

Duxit honorifice, ductum permisit abire.

Sed non privignis firmatæ commoda pacis

Conditio placuit, minus ad tutanda peritis

Agmina Græcorum, nec enim decernitur ultra

Arcis ad augustæ Romanus jura redire.

Hos ubi Diogenes factos sibi comperit hostes,

C Auxilio sisus Persarum tentat in illos

Civilis belli varios agitare paratus.

Privigni se non obsistere posse videntes,

Illum conantur seducere pace dolosa.

Ignari fraudis portantes nuntia pacis,

Bis sex pontifices mittuntur cum Gocelino,

Cujus Romanus toties expertus amorem

Non dubitabat ei se credere sicut amico.

Credit Romanus pastoribus et Gocelino,

Securus factus jurando jure, fideque,

Ut petit ipse, data, misero placet imperialis

Incassum reditus, quia mox ubi pervenit ille

Heraclæam, capitur, privatur lumine captus;

Cujus et imperii fuerat tam nobile nomen,

Monachus efficitur; securi jam duo fratres

Regni tranquillis agitant moderamen habentis.

D Non tamen omnino sua restat inulta tyrannis,

Namque sibi socios Romani filius addens

Armenios, Persas, terras Orientis eorum

Michael et Constantinus hic intelliguntur ab auctore. LEIB.

(66) Eudochia una cum liberis imperavit anno salutis 1070. mens. 7. LEIB.

(67) Romanus Diogenes 1071, annis 3, ex Bibliandro. Alii autem initium imperii referunt ad annum salutis 1068, Diogeni Constant. Decem in imperium præponentes. TIREM.

Subtrahit imperio, ferro populatus et igni.
 Tempore Persarum gens perfida cœpit ab illo
 In Romaniam consurgere cæde, rapinis;
 Imperii nec adhuc redigi sub jura valeret
 Gens, nisi Gallorum, quæ gente potentior omni
 Viribus armorum nutu stimulata Superno
 Hanc libertati superato redderet hoste,
 Quæ spirante Deo sanctas aperire sepulcri
 Est animata vias longo jam tempore clausas.
 Consiliis quorum fuit excæcatio tanti
 Perpetrata viri, miseri capiuntur, et aula
 Depulsi meritas coguntur solvere pœnas;
 Hi quibus insontem puniri consuluerunt
 Puniri, soutes vario cruciamine mandant.
 Nuntius imperio Bari legatus ad urbem
 Supplicat ut miseris jam civibus auxilietur.
 Piratis aptæ naves ex more parantur,
 In quibus efferrî frumenta jubentur et arma,
 Classe quibus tuta transiri possit ad urbem,
 Nautarumque metus pellatur et urbis egestas.
 Navibus his jussu præponitur imperiali,
 Quem ducis Italia timor expulerat, Gocelinus,
 Exosus fuerat, quia conjuratus in ipsum,
 Navibus armatis celer advenit, ut tremebundes
 Hortetur cives. Et erat jam proximus urbi,
 Ingressum sperans nocturno tempore tutum,
 Cum subito Danaum classi venit obvia classis
 Roberti, cujus reparare advenerat hostes,
 Nocte ducis pugnam naves iniere libenter
 Esse sibi levius loca cognoscentibus illis;
 Certamen gravius, minime quia guara locorua
 Gens erat illa rate. Multo superata labore
 Postremo capitur Gocelini navis, et ipse
 Ante ducem captus deducitur; altera navis
 Mersa fuit Danaum; vix evasere sequentes.
 Gens Normannorum navalis nescia belli,
 Hactenus ut victrix rediit, spem principis auget:
 Sensit enim Danaos non tantum civibus urbis
 Præsidii ratibus vexisse quod obsidionem
 Impediat multum simul et novitate triumphî
 Æquorei gaudet; securius unde subire
 Jam cum Normannis navalia prelia sperat.
 Inclusus longo Gocelinus carcere degens
 Vitam infelicem, vitæ cum fine laborum
 Excepit finem, diversa pericula passus.
 Tertius obsessa jam venerat annus ab urbe
 Multiplici tandem superatur fessa labore;
 Plus tamen esurie. Tunc Argiritius urbis
 Primus habebatur, quem dux ubi deditionem
 Urbis inire facit, reliquos non ardua cives
 Vincere pœna fuit; majores namque minorum
 Ad quam corda volunt partem deflectere possunt.

A Civibus exhibuit placidum Robertus amorem,
 Et quia dilectos sibi quos allexerat omnes
 Semper habebat, erat dilectus ab omnibus ipse.
 Plurima, quæ fuerant vel vi subtracta vel astu,
 Reddidit urbanis dux agros, prædia, fundos;
 Perdita restituit; nil civibus intulit ipse,
 Nil alios permisit eis inferre molestum,
 Et circumpositis solitos deferre tributum
 Normannis donat jam libertate quieta.
 Canitiem Stephani (68) tractare misertus, ut hosti
 Noluit, imo suæ de qua tractaverat ille
 Oblitus cædis, studet hunc tractare benigne.
 Cum Baro captum, multis mirantibus Argis,
 Hunc impunitum custodia libera servat.
B Perque dies aliquot hac victor in urbe moratus
 Mandat cum sumptu Barenisibus arma parari,
 Ut properent secum quo se properare videbunt.
 Hos cum gente sua reginam (69) ducit ad urbem.
 Piscem fama refert a littore non procul esse,
 Fluctibus Adriacis horrendo corpore magnum,
 Forma incredibili, qualem non viderat ante
 Italiæ populus; quem veni temporis aura
 Propter aquas dulces properare coegerat illuc.
 Per varias artes ducis hunc prudentia cœpit,
 Qui cum delabens in retia funiculosa
 Retibus innexo cuncto cum pondere ferri,
 Ille maris mersus mersis, sed adusque profundum
 A nautis tandem vario jam culmine cæsus,
 Littore vix tractus populo spectabile monstrum
C Cernitur, inde ducis jussu per frustra secatur.
 Unde sibi atque suis longus datur usus edendi,
 Et populo Calabris quicunque manebat in oris,
 Hoc etiam passim gens Appula participatur:
 Os spinæ sectum palmarum quatuor orbe
 Mensuram obtinuit; paulo post inde moratus
 Dux ibi Robertus reginam tendit ad urbem:
 Dumque; moratur ibi, pons est quia conditus unus,
 Pons modo Guiscardi totus locus ille vocatur.
 Actu Barenenses hujus præcepta secuti,
 Quæque paranda parat reginæ mœnibus urbis.
 Dux ibi militibus sumptis, ratibusque paratis,
 Transvehitur Siculum multis comitantibus æquor.
 Quod licet angustum tamen est grave prætereundum
 Scylla (70), Carybais (71), ibi diversa pericula præbent
D Una rotat naves, illidit et altera saxis.
 Partibus in Siculis conserta juvenina fratris
 Jam conquisitis ex magna parte Rogeri
 Spem ducis accumulans erat hac ætate Rogerus
 Non virtute minor, nullus de fratribus ejus
 Quamlibet egregius iniiit tam nobile bellum (72).
 Nam contra Siculos divini nominis hostes
 Semper pugnavit, sanctam qua vivimus omnes

(68) De Stephano Paterano vide supra lib. I.

(69) Regina urbs in Calabria. TIREM.

(70) Scylla proxima est Peloro promontorio, ubi oppidum Scigillum Scitarum a Plinio appellatum. TIREM.

(71) Charybdis verticosum mare Galofarus quasi Calofarus a nostris nuncupatum; ibi enim faces ne-

ctu accenduntur nautis portum petentibus signum, utrumque navigiis exitio. TIREM.

(72) Rogerus Bossus ex filiis Tancredi minor, in Siciliam a Messanensibus evocatus, Sarracenos ad Messanam bis fudit, et superavit, et tandem tam cepit. LEAN.

Exaltare fidem cupiens, operamque juvenus
 Hanc sua præcipue coluit, dum digna quietis
 Causa suæ fieret Siculæ subjectio gentis.
 Hoc sibi dux socio confisus et agmine multo
 Secum deducto non obsidione (73) Panormiur
 Vincere desperat, Siculis quam nobiliorem
 Urbibus audierat. Roberti milite multo
 Urbs vallata pavet, muros turresque reformant,
 Arma virosque parant, detecta foramina claudunt,
 Po.itar et vigilum custodia crebra per urbem.
 Dux jubet armatos equites accedere portis
 Ut sic inclusos ad pugnam provocet hostes :
 Omne, quod incutiat pœnam pariterque laborem,
 Civibus inferri versuta potentia mandat.
 Procedunt portis Siculi non stare ferentes,
 Egressique foras audaci mente repugnant :
 Verum Normannos nequeunt tolerare feroces
 Cultores Christi, dum gens Agarena resistit,
 Non perferre valet; fugiunt, nostrique sequuntur
 Multos prosternunt gladiis, et cuspidem multos.
 Mœnibus e summis; volat undique missile telum.
 Saxaque cum pilis jacentia lædere tentant
 Corpora nostrorum; nostri vi mœnibus urbis
 Hos impellentes læti sua castra requirunt.
 Inde Panormenses Afros accire laborant
 Auxilio, quorum sibi viribus associatis,
 Quod non sunt ausi terra committere bellum
 Commisere mari; bellantibus hoc elementum
 Commodius credunt; instructis ergo carinis
 Erigit ut belli navalis rite paratus,
 Præque repellendis saxorum vel jaculorum
 Ictibus, obtectis rubicundis undique philtris,
 Ad pugnam veniunt sub conditione virili,
 Ut quo jure viri vel vivant vel moriantur.
 Mandat Normannis, Calabris, Barensibus, Argis
 Dux a se captis muniri corpore Christi;
 Quo jubet accepto cum sanguine bella subire.
 Tali tuta cibo procedit turba fidelis
 Navibus aptatis quo prævalere paratus.
 Perfida gens totam lituis sonituque tubarum,
 Magnarumque replet vocum clamoribus æquor.
 Christicolæ contra suffragia sola petentes
 Principis æterni, cujus sunt carne relecti,
 Nullo terrentur clangore, sed acriter illis
 Obstant, et feriunt quassantque viriliter hostes.
 Principio naves Afræ Siculæque resistunt,
 Nutu divino tandem cessere coactæ,
 Cumque fugam peterent, aliquot capiuntur earum :
 Quædam submersæ pereunt, pleræque frequenti
 Remorum ductu vix evasere fugaces,
 Dum portum subeunt, mox opposuere catenas,
 Cum quibus æquoreos aditus prohibere solebant.
 His etiam fractis quasdam de navibus horum
 Christicolæ capiunt, flammis plerasque perurunt :
 Dat validas animo ducis hæc victoria vires.
 Hinc pervadendam solers intentus ad urbem
 Molitur variis conatibus ut capiatur.

(73) Panormo, vetustissima civitas in Sicilia, ubi regis coronas aureas accipere consueverunt. In illius

A Muniri pedites fundis facit atque sagitt.
 Armatos equites secum procedere jussit.
 Accelunt muro pedites, et mœnia saxis
 Ac telis quatunt; egressus iniquus ab urbe
 Obstat eis populus, quem non perferre valentes
 Diffugiunt pedites, quos dux ut cedere vidit
 Diffusos campis, legiones protinus omnes!
 Bella dato signo monet incunctanter adire,
 Voce manumque suos sicut dux strenuus hortans;
 Paulisper Siculi, commisto Marte morati,
 Ad ducis aspectum tremefacti terga dederunt.
 Dux ferit, atque suos hortatur terga ferire
 Perversæ gentis, nec cædere desinit hostes,
 Adversæ portas dum perveniatur ad urbis.
 Gens comitata duce diversis sauciat hostem
 B Vulneribus, quosdam gladiis, et cuspidem quosdam,
 Multos fundali jactu, plerosque sagittis;
 Unde supergrediens cæsorum corpora, tentat
 Cum Siculis portas fugientibus urbis adire,
 Ut finem tanto præberet capta labori.
 Sed cives portis adhibent dum claustra seratis
 Non modicam partem foris excludere suorum :
 Impetus hostilis tantis terroribus urbem
 Implet ut exclusos cædi permiserit omnes.
 Robertus quanquam longo certamine vidit
 Diffisos equites, cœptis insistere poscit :
 Virtus vestra, viri, varios experta labores
 Vel modo laudis, ait, vel erit modo digna repulsæ.
 Urbs inimica Deo, divini nescia cultus,
 Subdita dæmonibus, veteri spoliata vigore,
 C Jam quasi fracta tremis; si vos instare potenter
 Viderit, obstanti nullos meditabitur ausus :
 At si deficitis, cras viribus hæc reparatis,
 Acrius obstat; dum tempus adesse videtis,
 Currite, dura capi, Christo miserante, patebit :
 Difficilem quamvis facilem facit ipse laborem,
 Hoc duce confisi bellis imponite finem,
 Atque invadendam cuncti properemus ad urbem.
 His animat dictis Robertus corda suorum.
 Ascensis scalis properant conscendere muros,
 Seque voluntati promptos ducis affore spondent.
 Sic auriga bonus, veloces cedere cursu
 Dum cognoscit equos, parcat, patiturque morari,
 Inde reformatos reparatis flatibus ire
 Cœptum cogit iter, stimulisque frequentibus urge',
 D Dum cursum peragant, et eos præcedere victi
 Vincere qui soleant, cauto ducente magistro.
 Dux ubi persensit capiendis mœnibus omnes
 Insudare suos, insudat et ipse ferendis
 Sollicitus scalis; ut progrediantur ad alta
 Præcipit inde suis. Illi conscendere muros
 Unanimes properant; e contra tota Panormi
 Gens astat muris per propugnacula sparsa
 Unus utrique labor populo, diversa sed illis
 Causa fuit; cupit hic urbem capere, ille tueri;
 Altera pars pro se, pro natis, conjuge constat;
 Altera grata duci fieri studet urbe subacta.

templo maximo reges et episcopi Siciliæ sepeluntur; privatorum autem nemo. TIREM.

Dum tanto populus configit uterque labore,
 Prospera Roberto fuit et miserabilis urbi
 Actio fortunæ, subito quia cœtus equestris
 Egressus, scalis murorum dum petit alta,
 Propugnatores Siculi dant terga frementes.
 Urbe nova capta veteri clauduntur in urbe.
 Gens Agarena videns se viribus omnibus esse
 Exutam, tota spe deficiente salutis,
 Suppliciter poscit, miseros miseratus ut ejus
 Respiciat casus, neque dux condigna rependat ;
 Cuncta duci dedunt, se tantum vivere poscunt.
 Deditioe sui facta meruere favorem
 Exorare ducis placidi. (74) Promittitur illis
 Gratis cum vita ; nullum proscribere curat ;
 Observansque fidem promissi, lædere nullum,
 Quamvis gentiles essent, molitur eorum ;
 Omnes subjectos sibi lance examinat æqua,
 Glorificansque Deum templi destruxit iniqui
 Omnes structuras, et qua muscheta solebat
 Esse prius, matris fabricavit Virginis aulam,
 Et quæ Machamati fuerat cum dæmone sedes,
 Sedes facta Dei, sit dignis janua cœli.
 Munia castrorum fecit robusta parari,
 Tuta quibus contra Siculos sua turba maneret
 Addidit et puteos alimenta que commoda castris :
 Obsidibus sumptis aliquot castrisque paratis,
 Reginam remeat Robertus victor ad urbem,
 Nominis ejusdem quodam remanente Panormi
 Milite, qui Siculis datur amiratus haberi :
 Omnes cum Stephano Paterano protinus Argos
 Qui Bari fuerant capti permisit abire :
 Sic impunitus quia dux placidissimus hostes
 Dimittebat, eis ut amantibus ipse placebat :
 Barinis, Calabris, dux, obsidibusque Panormi,
 Militibusque suis vadit comitatus ad urbis
 Mœnia Melfensis ; caput hæc erat urbibus illis
 Omnibus. est et adhuc quas continet Appula tellus.
 Illius comites regionis, et undique clari
 Confluxere viri, vult quisque revisere tanti
 Principis aspectum ; Petro genitore creatus
 Prædicto solus Petrus huc accedere sprevit.
 Hujus defuncto Goffrido fratre priori
 Jus patrium manibus successerat, atque nepotum,
 Donec provectus soboles fraterna Richardus
 Esset ad ætatem dominandi legibus aptam.
 Dux Petro suspectus erat, quia prorsus eunti
 Ad fines Siculos vires adhibere negarat.
 Dux tamen ablata formidine convocat illum
 Et sibi concessum dicens a fratre Tarentum
 Fraternali repetit jus muneris ; ipse negavit
 Reddere quæ fuerant armis superata paternis.
 Ilac gravis inter eos oritur dis-sensio causa.
 Ac veniens Andrum varios ad bella paratus
 Cœpit inire Petrus ; nova præcipit arma parari,
 Auget militiam, suffragia poscit, ubique
 Quæque sui juris servari tuta laborat.
 Interea Tranum præclari nominis urbem

(74) Panormus capta anno salutis 1071.

(75) *Lege honore*. Ita certe infra Gisulfus dicitur *spoliatus honore Salerni*. *LEIB.*

- A Divitiis, armis, et multa gente repletam
 Obsidione parat dux subdere. Petrus ad urbem
 Electos bis sex equites agit, ut sibi cives
 Alliceret monitis, confortarentur et ejus
 Aspectu viso ; quidam sua verba loquendo
 Protrahit in longum, subito Robertus et ejus
 Diffusus campis apparuit undique miles.
 Obsessi cives decies jam quinque diebus
 Convenere Petrum simul intra mœnia clausum :
 Orant ut faveat comes urbis deditioe ;
 Damna quidem nequeunt perferre diutius urbis
 Illic primo fieri nimio mœrore gravatus
 Ille negat, tandem lacrymans, cogentibus illis,
 Poscit cum sociis ut liber abire sinatur ;
 Sicque duci fieri concessit deditioem.
- B A duce non patitur discedens urbe videri ;
 Atque ducem voluit nullatenus ipse videre,
 Tam ducis horrendum dicebat cernere vultum,
 Trani cujus erat laus clarior urbe recepta
 Se Juvenacenses dedunt, et Buxilienses
 Buxiliæ Petri fuerant Juvenacus Amici,
 Cui patruus Petri pater exstitit ; hunc, quia fratri
 Contulit auxilium, dux oderat, et quia fines
 Dalmaticos sine velle suo tentavit adire.
 Ilis dux expertis, cupiens sibi subdere Petrum
 Obsidione parat circumvallare Coretum.
 Petrus, ut hunc audit castrum circumdare castris,
 Non audens armis contendere, mœnibus Andri
 Excipitur tutus ; qui dum prodisset ab Andro,
 Tranensi prædam deferre profectus ab urbe,
 Atque equites essent decies hunc quinque secuti,
- C Guido quater denos equites induxerat urbi.
 Ex ducis edicto germanus conjugis ejus
 Egreditur subito diffuso milite campis ;
 Inde Petrum capiunt, et se prius inficiatum
 Præsentare duci vel præsentare coactum ;
 Imposuit finem ducis hæc captura labori.
 Sed tandem fidei jurando jure ligatus
 Solvitur, et recipit quæ perdidit omnia Petrus,
 Liber abit, solo Trani privatus hosti (75).
 Interea ducis egregii populosa frequenter
 Poscit Amalfis open, cui vectigalia dudum
 Anna detulerat minis impugnante Gisulfo,
 Semper turbatam terraque marique reclaimans.
 Robertus questu populi stimulante Gisulfo
 Mandat Amalficolis cesset vexare tributum
- D Ferre sibi solitos, veteris corrumpere nolit
 Fœdus amicitia, cessare sororius illum
 Cogat amor, meritasque vices se reddere spondet.
 Hæc sibi legatis mandata ferentibus, ille
 Dicta superba refert, negat esse sua fruiturum
 Pace ducem, nisi digna sibi famula mina solvat.
 Non perferre valens tanti responsa tumoris
 Fervidus innumera comitatus gente Salernum
 Dux adit, et terræ parat et maris obsidionem.
 Quartus erat mensis completus ab obsidione :
 Tanta fames miseræ cives invaserat urbis
 Ut canibus, vel equis, vel muribus, aut asinorum

Turba cadaveribus vix vivere posset edendo
 Egressus quidam patre civis in urbe relicto
 In castris aderat ; canis hunc rimata sagaci
 Nare petit, laribus fuerat quæ fota paternis.
 Huic dabat ille cibos, et postquam sufficienti
 Pasta cibo fuerat, circa præcordia quosdam
 Apposito sacco panes inferre solebat,
 Quorum commoditas vitæ foret apta diurnæ.
 Hos celeri cursu rediens (mirabile dictu !)
 Et nusquam remorans canis ad sua tecta ferebat,
 Sic alimenta sagax dominoque sibi que parabat.
 Esurienti tantam quidam non ferre valentes
 Egressi cives octavi tempore mensis
 Interrupta duci Roberto mœnia pandunt,
 Aptior ingressus potuit qua parte videri.
 Terruit urbs animum Roberto capta Gisulphi ;
 Conscendit turrim, quæ facta cacumine montis
 Præminet urbanis ; natura cujus et arte
 Est gravis accessus ; non hac munitior arce
 Omnibus Italiæ regionibus ulla videtur.
 Expugnat validis Robertus viribus arcem.
 At valido cum forte ducis petraria saxi
 Ictu dimissi percussa fuisset ab alto,
 Avulsam lignum Roberti nobile pectus
 Sauciat incauti, sed non post tempore multo
 Auxiliante Deo recipit caro læsa salutem.
 Redditus incolumis magis expugnare Gisulphum (76)
 Nititur ; ille suam fortunam dum videt esse
 Casibus extremis positam, quia multa salutis
 Spes erat, arbitrio sese ducis et sua dedit.
 Orat sola sibi libertas detur eundi,
 Jusque duci proprium dimittens liber abivit.
 Gregorium papam spoliatus honore Salerni
 Appetiit primum, venientem papa benigne
 Suscipit, et regio Campanica traditur illi.
 Urbe triumphata gaudet Robertus et arce,
 Et ne posterius sibi gens infida repugnet,
 Munivit summam fidei custodia libus arcem.
 Inferiore situ fit inexpugnabile castrum,
 Quo sibi subjecti valeant consistere tuti.
 Urbs Latii non est hac deliciosior urbe,
 Frugibus, arboribus, vinoque redundat, et unde
 Non tibi poma, nuces, non pulchra palatia desunt :
 Non species muliebris abest, prohibasque viro-
 rum :
 Altera planitiem pars obtinet, altera montem,
 Et quocumque velis terræ marive ministrat.
 Hac acquisita simul acquisivit Amalfin ;

(76) Gisulphi Robertus sororius erat. TIREM.

(77) Debemus Amalphantanis pyxidis nauticæ inventionem, et Digesta Justiniani. LEIB.

(78) Troja in Apulia urbs fuit, quæ circa annum salutis 1016, a Catapano Basilii et Constantini fratrum Constant. Imper. extructa est, et postea Apulix caput fuit. TIREM.

(79) Azonem vult dicere, magnam Longobardix, et Liguriæ partem tenentem, a quo descendunt principes Irunsvicenses, et Estenses. LEIB.

A Urbs hæc dives opum, populoque referta videtur,
 Nulla magis locuples argento, vestibus, auro,
 Partibus innumeris ; ac plurimus urbe moratur
 Nauta, maris cœlique vias aperire peritus (77).
 Huc et Alexandri diversa feruntur ab urbe
 Regis et Antiochi ; hæc freta plurima transit.
 Hic Arabes, Indi, Siculi noscuntur et Afri :
 Hæc gens est totum prope nobilitatæ per orbem
 Et mercanda ferens et amans mercata ferre.
 His sibi subjectis, quæ disponenda fuere
 Omnia disponit, Trojam (78) dux ipse revisit
 Dumque moraretur Trojanæ mœnibus urbis,
 Nobilis advenit Lombardus marchio quidam,
 Nobilibus patriæ multis comitantibus illum,
 Axo (79) vocatus erat, secum deduxit Hugonem,
 B Illustrem natum ; ducis huic ut filia detur,
 Exigit in sponsam ; comites proceresque vocari,
 Quaque facit super his dux consulturus ab urbe.
 Horum consiliis Roberti filia nato
 Traditur Axonis, tædas ex more jugale.
 Et convivando celebrant et multa ferendo.
 Cunctis, conjugii quæ postulat ordo, peractis,
 Sollicitat comites dux et quoscumque potentes
 Dona petens, læti quibus et vir et uxor abire
 Donati valeant ; nec enim prius imperiales
 Alter cum proles thalamos Michaelis adisset (80)
 Quodlibet auxilium dederant ; communiter illi
 Omnes tristantur, quasi vectigalia posci
 A duce mirantes, sed non obstare valentes,
 Et mulos, et equos, diversaque munera præbent.
 C lis genero (81) donans addens sua, classe parata
 Ad sua cum magno patremque remisit honore.
 Normanni comites conquesti sæpe vicissim
 A duce tractari se tam male tamque moleste.
 Occulnere diu malefidi pectoris iram : (82)
 Tandem consiliis Jordanem patre Richardo
 Participant natum, patruo simul omnia pandunt
 Rannulfo comiti, quorum sibi consociatis
 Illis hi præsiidiis Petrus et Goffredus aperta
 Mentis fraude ducem cœpere lacescere bellis.
 Amissæque nepos terræ minor Abagelardus (83)
 Filius Unfredi toto conamine tentat
 Infestare ducem, socio Guidilone, sororem
 Cui dedit uxorem, nec Balduinus eorum
 Defuit auxiliis, et lingua doctus et armis.
 D Illis comes Henricus comes, et sociatus Amicus
 Doctior his aderat Robertus de Scabioso (84)
 Monte comes dictus, Goffredi frater, et ambo
 Deduxit rediens ad bella pedestria promptos :

(80) Michaelis scilicet ducæ, qui cum 1071 regnare cœperit, et anno 1078 imperium amisit, medio tempore hoc contigisse oportet. LEIB.

(81) Generum. LEIB.

(82) *Odio præsentis status Respub. mutantur*, scribit Tacit. TIREM.

(83) Mortuo Unfredo Bagelardum illi successisse plures scribunt, et eum a principatu dejectum a Rob. Guiscardo patruo fuisse. LEIB.

(84) Robertus de Monte Scabioso, et Goffredus Roberti ex sorore nepotes. TIREM.

Orti germana fuerant ducis ; ira nepotes
 Accendebat in hunc cunctis præstare volentem,
 Omnes hi privare ducem conantur honore ;
 Hæc dissensio non loca concutit Appula tantum,
 Sed Calabris etiam ac Lucanis regnat in oris,
 Nec non Campanis, metus est hostilis ubique
 Latronum rabies passim bacchatur, et omnes
 Per partes Italas raptorum copia crevit,
 In partes varias Normannica concio tendit :
 Sed quanvis hostes essent ducis agmine plures,
 Pars bello melior Roberto semper adhæret.
 Redditur urbs Petro Tranensis et Abagelardo :
 Coniuge, prole data, dedit Argyricius urbem
 Egregiam Bari, quam dux commiserat ipsi :
 Non tamen urbibus his hac tempestate remotis
 Gens ab amore ducis Juvenaci fida recedit :
 Unanimes optant parere fideliter illi.
 Argyricius hos monet, ut reddatur Amico
 Uris sua quæ fuerit ; quam si non reddere vellent
 Obsidibus natis hunc se donare minatur
 A duce commissis dudum sibi ; non tamen illi
 Postposuere fidem, contempto prolis amore,
 Seque duci dicunt servare perenniter illam.
 Hanc adipiscendam multis stipatus ad urbem
 Cum Petri comitis comitatu vadit Amicus.
 Affuit obsessæ simul Argyricius urbi
 Cum populo Bari, Trani, pariterque Choreti (85) :
 Apudenses etiam cum Buxiliensibus adsunt.
 Gens Juvenacensis non obsidione vel armis
 Territa stat fortis ; defendere mœnia curat,
 Et ponit vigiles, obsistit et acriter illis,
 Qui foris insistent ; hi pugnant, illa repugnat,
 Impugnata licet terra marique fuisset,
 Arte capi nulla valuit. Legatus ab urbe
 Forte Betontina fictos dedere iubetur
 Rumores ; caute, Guilielmus ad invenit illos
 Filius Yvonis, cui dux concesserat urbem.
 Ecce Rogerus adest Roberti filius, inquit
 Nuntius, et multas equitum peditumque catervas
 Dux sibi ducendas dedit ; hunc properasse putante
 Diffugiunt cuncti, quos urbis ad obsidionem
 Duxerat, ut captam sibi subdere possit Amicus.
 Dux licet audierit tot convenisse rebelles
 Nullo concutitur terrore, sed arte vel armis
 Omnes exsuperat, monitis quam dulcibus illos
 Allicit ; hos bello domitat, versutus et audax
 Novit utrosque modos, adimit sua castra quibus-
 [dam ;
 Quosdam blanditiis verborum commonet ultro
 Tradere quæ nequeunt violento Marte parari.
 Sic juxta Bradam dimissa flumen equestri
 Gente sua Calabras cum parte profectus ad oras,
 Et Cusentinos (86) sibi pacificavit, et illos

(85) Choritus Tuscæ est oppidum a Coritho rege positum. TIREM.

(86) Cosa, per s. simplex aut geminatum, urbs est in Calabria, quæ hodie Cosano vocatur. Consæ municipii meminit, Cic., lib. v in

A His comitatus abit, tamen erogat ante sequaci,
 Quod potuit, populo ; properat configere contra
 Omnes infidos ; Juvenacus fida recepit.
 Hinc equites aliquot, qua noverat Abagelardum
 Esse, petit primum violento robore Barum.
 Barenis populus numero confusus, et ejus
 Quem sequitur ductu, ducis utpote Marte valen-

[tis,

Cum duce congregitur ; lorica sed Abagelardi
 Cuspide perfoditur. Corpus perfossa tueri
 Non valet armati ; bellorum saucius ultra
 Vim perferre nequit, sua gens fugit urbis adusque
 Mœnia, Robertus Juvenacum victor adire
 Mox parat ; huic properat procedere turba fidelis
 Obvia. Quis posset tantas exprimere grates,

B Quantas cuique refert ? laudat communiter om-
 [nes,

Pignorigibus charis quia præposuere tenorem
 Promissæ fidei ; tunc omnibus oscula præbens
 Ne timeatis, ait, non deformabit Amicus
 Quemlibet ex pueris ; omni quia postulat arte
 Ut mea reddatur sibi gratia. Taliter illi
 Respondet populus ; tua nos præcepta paratos
 Crede sequi ; totam Domino committere curam
 Natorum, quia nullus amor removere valebit
 Nos ab amore tuo. Tantum servator amoris
 Sis petimus, nostri dominator et esto benignus.
 Auditis populi precibus favet ille precantis.

C Pactio dimidii concessa pereuniter illis ;
 His ita dimissis properat remeare Salernum ;
 Dum redit, hostiles vicos et castra subacta
 Donat militibus, faciebat prælia sæpe
 Diversis diversa locis. Fortuna favoris
 Auxilium præbebat ei, cui, dum male fida
 (87) Ascolus appetitur, certamine captus equestri
 Est Balduinus, castellum nomine Vicum
 Vi capit ; hic Gradilo privatur lumine captus,
 Testibus exiit ; sed Balduinus habere
 Illæsos artus permittitur, hunc tamen arcent
 Carcere custodes, quia faverat Abagelardo.
 Pervenit his gestis, quo cœperat ire, Salernum.

A Jordane duci poscentes fœdera pacis
 Adsunt legati ; dux, ni discordia cesset,
 D Dilapsura brevi, quæ plurima præmeditatus,
 Commoda, legatis placido respondet amore :
 Inducias ponit ; sit sponsio colloquiorum
 Constituitque diem. Legati non sine magna
 Lætitia redenti, quia tam gratanter ab ipso
 Suscepti fuerant, et nuntia læta reportant.
 Jordani placuere satis quæcumque recensent
 Hinc intra tempus Juvenacum mittere quosdam
 Dux equites lectos procurans, præcipit illis

Verr. TIREM.

(87) Asculum Ptolomæo dicitur hodie Ascolo et hæc est quæ Asculum Satrianum vocatur. TIREM.

Non tantum professe suis, sed obesse laborent
Hostibus, hosque modo poterint quocunque mole-
[stent.

His postquam longo (nec enim fas pergere recto
His erat) adveniunt Juvenacum tramite ducti
Callæus obliquis, aderat quia plurimus hostis,
Infestare ducis cœpere viriliter hostes :
Quique prius soliti fuerant inferre rapinas,
Se doluere pati ; nequeunt incedere tuti.
Jordanis princeps et dux studere statuto
Ire die Sarnum ; pax firma fit inter utrumque,
Est cum Rannulfo simili firmata tenore ;
Alter erat patruus Jordanis, avunculus alter.
His ita sedatis dux Appula castra requirit,
Et Spinaciolum (88), muro quod Amicus et armis
Munierat castrum, quo non cum milite paucio
Filius ejus erat, equites comprehendit et omnes,
Filius est solus fugiens elapsus Amici.
Perdere plura timens pacem deposcit Amicus,
Dux illi placidus favet, obsidibusque receptis
Lætificat mœstos reddendo pigiora patres,
Et Juvenacenses desistunt plangere matres :
Perterrent tumidos hæc fœdera facta nepotes
Roberti comitis, dux Goffridique nepotum,
Non mala respexit tolerata, sed inmemor iræ,
Dum veniam poscunt, indulget avunculus illis.
His sisus sociis comitatus milite multo
Obsedit Barum socer Argyricius hujus
Qui solus pacem vitaverat Abagelardi :
Urbe ducem recipit, genero qui pacis et urbis

A Extorri facto ducis est reparatus anori.
Sic quia pace ducis non fungitur Abagelardus
Et patrii juris loca deserit, et Danaorum
Exsul adit terras, cum rector Aleius (89) esset
Imperii, clemens hunc suscipit ille benigne,
Tractat honorifice, dat multa ; sed invida, nulli
Parcere quæ curat, juveniles mors subit artus.
Quique regressurum se credidit esse potentem,
Diversi generis cum fascibus atque triumphis,
Exsul apud Danaos, et mortuus est et humatus.
Dux sibi conjunctis Barensibus obsidet auctis
Agminibus Tranum Petro stimulante rebelle ;
Hac dux uxorem dimittit in obsidione ;
Non sine militibus multis petit ijsse Tarentum,
Protinus obsessum terraque marique recepit.
B Hunc positis castris castellum victor Aneti
Obsidet. Inde Petrum comitem miserabilis angit
Anxietas, quia visa duci fortuna favere
Est inimica sibi, pacem veniamque requirit :
Dux per legatos, quos miserat, ille relegat,
Ut sibi cum Trano castellum donet Aneti,
Ni dabit ista frui non pace merebitur ejus.
Vestibus incultis Petrus est ad castra profectus,
Subintrat veniam pacis cum fœdere poscens,
Custodes castri vocat et descendere jussit
Turribus, hi jussi, Roberto mœnia tradunt,
Tradidit et Tranum, ducis ut sibi gratia detur,
Efficiturque suus jurando jure fidelis.
Cervices rigidas sic dux astutus et audax
Flectere, sic finem bellis imponere novit.

Explicit liber tertius.

INCIPIT LIBER QUARTUS.

His Michael (90) solii dejectus ab arce diebus,
Cujus in insontem Romanum dira voluntas
Arserat indigne, socio sibi fratre repulso,
Monachus efficitur. Roberti filia mœret
Deponi socium, miser exsulat ille coactus ;
Urbibus et castris sibi circumquaque subactis,
Appula dimittens loca dux parat ire Salernum.
Partibus Hesperiae, quem Barcelona tremebat,
Venerat insignis comes hanc Raymundus ad urbem.
Ut nuptura ducis detur sibi filia poscens
Huic major natu nuptum datur ; altera nupsit
Egregio comiti Francorum stemmate claro :
Ebalus hic dictus, succumbere nescius hosti,
Belligeras acies ad prælia ducere doctus,
Et facundus erat, linguaque manuque vigebat.
His Gregorius (91) Beneventum papa diebus
Advenit ; urbs erat hæc Romano subdita papæ,
Atque sui juris ; quia dux obsederat urbem,

C Ægre papa tulit ; veniam Robertus ut hujus
Impetret offensæ, papæ properavit ad urbem,
Supplicat et pedibus (92) dans oscula Patris
Suscipitur ; tanti persona vigoris honore
Digna videbatur, considerare papa coegit.
Soliloquium cunctis astantibus inde remotis
Consilium tenere diu ; tum papa fideles
Convocat. Ex papæ secretum jussibus horum
Panditur ; allatus liber est Evangeliorum.
Dux papæ jurat, fuerit dum vita superstes,
Observatum fidei se jura perennis
Ecclesiæ sanctæ, totus cui subjacet orbis :
Romani regni sibi promississe coronam
Papa ferebatur, quia rex Henricus (93) ab illo
Damnatus fuerat propter commissa nefandis
D Accumulata modis ; nec enim venundare sanctas
Ecclesias veritus, perversum dogma colebat
Simonis et nullum donabat pontificali (94)

(88) Spina urbs in Italia ; unde Spinates. TIREM.

(89) Alexius. LEIB.

(90) Hic Michael Parapinacæus vocabatur, Constant. ducæ filius erat, qui imperio dejectus est, et in illius locum, Nicephorus Botoniates suffectus anno saluti 1081. LEIB.

(91) Gregorius VII summus P. factus est anno sa-

lut. 1073. TIREM.

(92) Deest sancti. LEIB.

(93) Henricus IV Roman. rex. TIREM.

(94) Simonia causam dedit dissidiis quæ maxima inter Gregorium papam et Henricum imp. fuerunt. TIREM

Culmine, præter eos qui maxima dona tulissent.
Incestus etiam turpes, et turpe subire
Ausus adulterium (95), vitam ducebat iniquam,
Sacrilegus, mœchus, consortia nulla proborum,
Sed reprobi cœtus collegia semper amabat.
His vitii virtus sancti contraria papæ
Gregorii, regno deponi iudicat illum :
Saxonibus mandat perhiberi rex apud ipsos
Desinat ulterius, totis et viribus obstant :
Accitosque duces Guelfumque, ducentque Rodul-

[phum

Admonet, Henrico Petri pro parte resistant
Et Pauli, Simon quibus insurrexerat alter.
Esse putabatur concessa corona Rodulfo (96).
Is sibi Saxonibus multo cum milite junctis
Indixit bellum papæ venerabilis hosti,
Et populus regi damnato multus adhæret
Jus patrum recolens aliamque inducere nolens
Hæredem regno; grave sit certamen utrinque
Dura quidem gens est, et cedere nescia magnis
Ictibus inter se; hinc Lotharingi, Saxones inde
Certatim feriunt, alternis vulnera reddunt
Vulneribus : stat quisque studens obstare vicissim,
Et perhibent ibi triginta cæsa virorum
Millia, sed neutro populo cedente Rodulphus
Occidit, et fessus populus defecit uterque.
Se quasi victorem percepta morte Rodulphi
Gaudens Henricus, quem regni depositorem
Noverat esse sui, papam infestare laborat,
Romam obsessurus magna cum gente venire
Nititur; hoc prudens comperto papa favorem
Curat habere ducis, succurrat ut ipse labori
Promptus ad arma suo (97), vires et deprimat hostis;
Pacis perpetuæ Beneventi fœdere pacto
Gregorius Romam remeavit, duxque Salernum
Hæc, Mathææ, tibi construxit in urbe decoris
Ecclesiam miri, sibi nobilis aula paratur.
Dedecus illatum genero (98) proliques repulsæ
Sedibus augustis, non sollicitudine parva
Cor ducis accendit; gravis hæc injuria multis
Esse videbatur ducis, hanc desiderat ultum
Ire. Senex quidam regni Nicophorus (99) habenas
Sumpserat ignavus bello; tamen ingeniosa
Mente sagax, contra furtiva pericula cautus,
Imbellis metuens plusquam metuendus habetur.
Militiæ princeps sustentat Alexius illum,
Astuta ratione vigens, et strenuus armis,
Pectore clarus erat, clarisque parentibus ortus.
Annos iste suæ plures ætatis ab ipso
Flore juventutis primævo duxit in armis.
Si quid oportebat fieri grave, non dubitabat
Imperio sancto sibi præcipiente subire.

(95) Henricus Agnetem admonentem quid cum religione fieri oportet omni administratione depulit, eaque Romam profecta non diu supervixit. TIREM.

(96) Rodulfus Sueviæ dux consensu ducum et legatorum, qui in Forchein convenerant, in locum Henrici regni titulo spoliati suffectus est. TIREM.

(97) Robertus Guisc. Romam ingressus Gregorium pontif. arce eductum Laterano restituit anno salut.

A Hostes imperii, Basilachus atque Brienus (100)
Insignes Græci, bellis opibusque potentes,
Hoc duce sunt victi, victori cessit uterque :
Nam sibi non longe dum congraderetur ab urbe
Bellando victus cedit, capiturque Brienus.
Victus Alexina cessit Basilachus arce;
Alter in alterius congressum dum properaret,
Proxima castra die cedente locantur utrinque,
Nocte fugam prudens simulavit Alexius illa
Castris dimissis, neque tota remota supellex
Ejus erat, quædam tentoria fixa manebant.
Hæc cœmissa fugæ, jumentaque, luce sequenti
Effecere fidem, castrisque relicta suppellex
Contra se nullos ubi vidit adesse paratus
Hostilis belli, castris sine gente relictis

B Circumquaque suis Basilachus imperat ire,
Si quos excipiunt ab equis vel gente tumultus,
Ut sibi notificent. Mussantis nulla cohortis
Vox, nullus potuit sonus aut hiunitus equorum
Audiri; sperat Basilachus omnia tuta
Atque suis hostem pro viribus expavescere
Credidit inesse fugam; cœnantem crapula somno
Aggravat, et castris gens tota quieta jacebat;
Callibus occultis advectus Alexius hostes
Irrumpens subito perterruit; his, quia noctis
Obstabant tenebræ, nusquam loca tuta patebant :
Spes est nulla fugæ; capiuntur et interimuntur.
His sopor et vini dederat violentia multa
Segnitiam; nec abire valent nec ad arma reverti.
Lumine privatus Basilachus et tibi captus

C Legatur, nihil ipse videns Nicophore, videndus,
Imperio cujus præsumperat esse rebellis.
Impiger, et cautus sic victor Alexius hostes
Imperii multos armis superavit et arte.
Dux transire volens mare, præcipit arma parari,
Militibusque suis se præstolentur Hydronti
Imperat, aptari naves facit, ipse Salerni
Undique dona petens et supplementa moratur.
Huc illuc apices non cessans mittere, secum
Navibus armatis fidam monet ire cohortes ;
Insolitum multis iter illud et arce [acre?] videtur,
Præcipue quibus uxores et pignora clara
In domibus fuerant; non exercere volebant
Militiam talem, sed verba minantia blandis
Dux addens, precibus multos properare coegit.

D Conveniunt omnes, sicut mandatur Hydronti,
Dalmaticas naves oneri dux eligit aptas,
Auxilio sibi quas gens miserat illa petitas :
Has armis et equis sumptuque virisque repletas
Ad Corisum (101) mittit, hæc insula non procul

[urbe

Distat Hydruntina (102), placidis æquantibus auris

1084. TIREM.

(98) Michaeli Duce. LEIB.

(99) Nicephorus Botaniates qua arte Michaellem ab imperio dejecerat, ab Alexio Commeno depulsus est. TIREM.

(100) Brienus virtute Alexii victus est. TIREM.

(101) Corfou hodie, olim Corcyra. LEIB.

(102) Hydruntum. seu aliis Hydrus urbs est in

Huc cito transitur; dimissis navibus illam
 Acriter invadunt equites ducis, atque timorem
 Omnibus incutiunt qui circumquaque morantur.
 Regni sede senex hac tempestate repulsus
 Prædictus fuerat, bellator Alexius (105) illum
 Expulit iratus, quia non injuria fratris
 Propter eum dimissa fuit, qui viribus auxit
 Imperium totis, tot nactus ab hoste triumphos:
 Omnibus imperii legionibus huic comitato
 Præsiidiis vacua facilis labor urbe reperta
 Est superare senem, sit monachus ille coactus;
 Deprædanda tribus datur urbs invasa diebus (104),
 Dux quibus exstiterat; manibus quoque sancta ne-

[fandis

Atroces per se loca non violare verentur:
 Ducit Alexius hos, magis ut timeatur ad urbem,
 Imperii regimen bellis bellator adeptus:
 Roberti genitæ non parvum blandus honorem
 Exhibet, audierat quem velle venire, laborans
 Pacificare ducem, quo sic avertere mentem
 Posset ab incæptis; sed mens ducis ardua nescit
 Cedere proposito, modico remoratus Hydronti
 Tempore, præstolans adventum conjugis atque
 Multorum comitum, quos noverat ipse futuros
 Esse viæ socios. Mentitus se Michaellem
 Venerat a Danais quidam seductor ad illum
 Immerito raptur. jus imperiale repositum,
 Se profugum lacrymans; lacrymantem dux et ho-

[neste

Suscipit et tractat, placidoque favore benignum
 Exhibet obsequium, populus quoque creditus omnis
 Assurgebat et flexa cervicæ salutans;
 Hunc adhibens socium sibi dux, ut justior esset
 Causa viæ, secum dum transfretat, ipse reducit,
 Ante tamen paulo quam transeat, accelerare
 Hunc regis mandata monent, quem papa notarat
 Regno privari censens, ut conferat illi
 Auxilium contra papam tumidosque quirites,
 Qui facti fuerant non cum ratione rebelles:
 Tempore rex Romam veniens (105) obsederat illo
 Dux quanquam placidi dederit responsa favoris:
 Legati redeunt sine quolibet emolumento.
 Gregorio papæ cui pura mente favebat
 Omnia notificat, damnati nuntia regis,
 Seque fatetur iter nullatenus illud inisse,
 Adventum hostilem prænoscere si valuisset:
 Sed quia jam tantos compleverat ipse paratus,
 A tantis se posse negat desistere cæptis.
 Advenit interea conjux, comitesque rogati
 Egregiam sobolem multo spectante Rogerum
 Accersit populo, cunctisque videntibus illum
 Hæredem statuit, præponit et omnibus illum,

Calabria ad Ionium mare, quæ hodie dicitur Otranto.
 TIREM.

(103) Alexius Nicephorum et libertate et civitate
 privavit, et eam triduo Alexius ex pacto militibus
 diripiendam concessit. TIREM.

(104) Alexius Commenus imperium Constant.
 adeptus est anno salutis 1085. LEIB.

(105) Heuricus IV Roman. rex de quo sup., supe-

A Ipse quibus prælatus erat, dignissimus hæres,
 Iste patris tanti patruelibus atque paternis
 Moribus ornatus, quantæ foret indolis, ipso
 Primævæ cultu virtutis significabat.
 Jus proprium Latii totius, et Appula quæque
 Cum Calabria Siculis loca dux dat habenda Rogero.
 Roberto comiti committitur atque Girardo;
 Alter fratre satus, fidissimus alter amator
 Et virtutis amans erat et probitatis uterque.
 Hos rogat ut papæ solatia, si qua valebunt,
 Non adhibere negent. Quod cæperat ipse subire
 Acceleravit iter, decies et quinque Liburnis
 Adria sulcatur, Corifi tremis insula tanti
 Principis accessus electo milite fulti.

Illam, Botrontinam, gens, quæ præcesserat, urbem

B Cæperat; hinc Corifi genialibus urbs operumque
 Prædita præsiidiis, in deditioe recepit,
 Obsidibusque datis, vehit insula tota tributum.
 Buntitiam navæ vi captam depopulantur:
 Magnæ mentis eques Boamundus filius alter
 Qui fuerat, prima natus de conjugis, cunctis
 A duce deductis equitum peditumque catervis
 Militiæ princeps præponitur, imperat ipse,
 Ut populus totus jussis obtemperet hujus;
 Dyrrachium (106) pater hinc, et filius obsidet illinc;
 Obsessum superare mari terraque laborant.
 Hortatus fuerat jam sæpe Georgius illuc
 Accelerare ducem, quia qui commiserat urbem.
 Audierat solii Nicophorum sede repulsum.

C Sed ducis æstivo perpressæ tempore naves
 Naufragium impediere viam, navique procellis,
 In qua dux aderat, vehementibus undique fracta,
 Vix evadendi fuit imperitio facultas.

Delaçi panes pro corporibus recreandis
 Perfusi pluviis in frustra teruntur, et undis
 Littore projectis olidi cumulantur acervi.
 Dux tristatur iter peragi non posse paratum.
 Aeris atque maris non fracto turbine, longas
 Hoc agitante moras, multos Paliologus Argos
 Dyrrachium duxit, pulsusque Georgius urbe
 Fraude fuit, missum sibi gaudet Alexius hostem.
 Dux tamen a cæptis, ubi comperit affore tempus
 Noluit avelli, Corifi prior insula cessit.

D Hinc Avelona simul, urbibus atque quibusdam
 Littoreis captis, munitionis esse quod audit,
 Dyrrachium obsedit; quondam fuit urbs opulenta
 Magnaque præcipue tegulosis obsita muris,
 Rex Epirotarum dicier hanc (107) Epiduarum
 Pyrrhus præcepit, quia fortia ferre quiritum
 Bella Tarentinis sociatus non dubitavit:
 Inde frequens bellum varios et passa labores
 Evacuata viris fuit, ad nihilumque redacta:

rata apud Parmam Mathildi, Romam hostili animo
 proficiscens in pratis Neronianis castra locavit.
 TIREM.

(106) Dyrrachium urbs est in Macedonia, quæ an-
 tiquitus Epidomnum vocabatur; hodie Durazzo.
 TIREM.

(107) Hanc dicier Epiduarum. LEIB.

Destructam spatio post composuere minori
 Zethus et Amphion, et præcepere vocari
 Dyrrachium; ducis hæc circumdatur obsidione.
 Fit pavor obsessæ non parvus civibus urbis,
 Et vigiles statuunt, custodia fida per urbem
 Ponitur, imperio factam ducis obsidionem
 Notificant, et opem legis poscere curant.
 Oppugnare modis dux nititur omnibus urbem,
 Atque operis miri fabricatur lignea turris.
 Hanc super est ingens erecta petrarum magnos
 Projiciens jactus, ut mœnia diruat urbis.
 Assidue cives augeri castra videntes,
 Omnia vastari, prædas accedere magnas,
 Hybernique domos pro frigoris ædificari
 Incursu, vana spe, quæ deceperat illos
 Hostilis reditus, cœpere carere coacti.
 Stare ducem credunt, et non abscedere velle,
 Dum sibi subdat et hanc alias qui subdidit urbes.
 Legatos mittunt; cur venerit ipse requirunt.
 Dux venisse refert se regni sede repulsus
 Immerito Michael, ut restitualetur honori.
 Ibi promittunt urbis quos ipse petebat
 Ingressus, nunquam viso Michaelæ negandos.
 Cornicinum sonitu circumdatus atque tubarum
 Et plectris, qui se Michaelæm sinxerat esse,
 More coronatus deducitur imperiali,
 Circumvallatus cantantibus undique turbis.
 Unanimes cives hunc ut videre, cachinno
 Visum derident dicentes. Iste solebat
 Crateras mensis plenos deferre Lyæo,
 Et de pincernis erat inferioribus unus.
 Postquam Robertum cognovit Alexius urbes
 Invasisse suas, veritus ne subdat et urbem,
 Dux sibi Dyrrachii magna cum gente paravit
 Occursare duci; bellis navalibus illi
 Præmonuit sociam pugnando resistere gentem.
 Non ignara quidem belli navalis et audax
 Gens erat hæc; illam populosa Venetia misit
 Imperii prece, dives opum, divesque virorum,
 Qua sinus Adriaci interlitus ultimus undis
 Subjacet Arcturo, sunt hujus mœnia gentis
 Circumsepta mari, nec ab ædibus alter ad ædes
 Alterius transire potest, nisi lintre vehatur.
 Semper aquis habitant, gens nulla valentior ista
 Æquoreis bellis, ratiūque per æquora ductu.
 Civibus obsessis hortatur Alexius illos
 Auxiliū conferre, suas et ducere naves,
 Et pugnare ducts cum navibus, ut superatis
 Hostibus his bello, facilis labor esset inire
 In terris bellum. Populo ducis extenuato
 Imperio parent, ducis et cum navibus ire
 Pugnatum properant; jam vesper adesse diei
 Cœperat, occurrunt naves ducis; at quia noctis
 Hora propinquabat, bellum differtur utrinque.
 Crastina progrediens aurora fugaverat umbras,
 Ad bellum populus navale paratur uterque.

- A** Amplius hujus erat quia gnara Venetica belli
 Gens ruit audacter (108); classis ducis expavescit.
 Ad portum fugitiva redit, sic pugna remansit
 Ter redempte die, gens multa Venetica portum
 Appetit, et naves Roberti Marte lacessit
 Gens comitata ducem cum Dalmaticis Ragusea
 Telorum censis consternit jactibus æquor.
 Non tamen a portu procul audent ducere naves
 Castrorum dederat tutum vicinia portum.
 Funibus incis; quasdam violenter ab ipso
 Littore propulsat vi turba Venetica ducit;
 Non hoc terretur ducis imperterrita casu
 Mons aliud meditans, et adhuc certare parata
 Majori statuens, aliasque adducere naves,
 Quæ plus ferre queant, et plus inferre laboris
B Facta libens turbæ victricis Alexius audit
 Roberto soliti, quos insula quæque fovebat,
 Ferre tributa, maris naves magis esse valentes
 Dum ducis accipiunt; æqua feritate rebelles
 Proponunt fieri. Laus (109) personat imperialis
 Imperii jussu, ne belli præscius hostis
 Cautelas adhibens ventura pericula vitet,
 Montibus et fluvii munitur transitus omnis.
 Irruere incauto sic sperat Alexius hoste,
 Invictumque ducem assultu superare latenti
 Innumeras ducit varia de gente catervas
 Maxima barbaricæ cum Græcis copia gentis
 Hunc comitabatur; tamen ire Basilius ante
 Electorum equitum secum duo millia ducens
 Castraque Roberti ducis explorare jubetur.
C Mesopotamites erat hic, bellique labores
 Expertus varios, sequitur præcepta jubentis.
 Cumque Botrontinæ fieret jam proximus urbi,
 Rumor adest equites ducis haud procul ire ferentes
 Non modicam prædam, cum pars jam multa fuisset
 Saucia, Turcorum, quos duxerat ille, sagittis:
 Marte mori potius quam cedere turpiter Argis
 Unanimes statuunt, et convertuntur in hostes
 Gente coarctata, quo prævalere paratū.
 Turci terrentur conversis hostibus illos
 Acriter obniti, graviterque ferire videntes
 Agmine stare nequit fugiente Basilius horum
 Et capitur fugiens; acies Normannica captum
 Præsentare duci properat; Robertus ab illo
D Omnia perquirat quid tentet Alexius in se,
 Vel quid inire velit, quantas ad bella cohortes
 Moverit? Adventum postquam dux esse propinquum
 Hostilem didicit, quantis et Alexius illum
 Impetat agminibus, proceres quos duxerat omnes
 Convocat; accitis quæ noverat omnia pandit
 Et quid opus facto sit consulit. ~~Esse~~ quærum
 Mens erat, audaci dimittere castra quibusdam
 Consilio placuit, venientibus indubitanter
 Hostibus occurrens, ut terreat impetus illos.
 Esse refert melius dux non abscedere castris
 Copia dum propius conspecta sit imperialis,

(103) Venetorum dux erat Dominicus Sylvius. TIREM
 (109) Edictum. LEIB.

Et frustra quæri vincendi prædicat artem,
 Cum nisi de cœlo nulli victoria detur.
 Is licet egregios equites sibi sciret adesse,
 Nil ineundo tamen temerarius esse volebat :
 Congressura quidem gens innumerabilis esse
 Dicebatur ei, nec adhuc natura virorum
 Nota sibi fuerat. Catus unde sagaciter omnes
 Ordinât ante suos, et quæque paranda coaptat,
 Non a Dyrrachio procul expectare volebat
 Hostiles cuneos, subito venientibus illis,
 More locustarum, montes et plana teguntur.
 Proximus Oceano jam sol erat ; unde nec illis
 Bella subire, nec his placuit : dant membra quieti.
 Dyrrachii populo mandarât Alexius omni
 Hostis congressi post terga venire studeret,
 Ut tutus fieri nec retro nec ante valeret.
 Castra cremat veniente die dux providus horum,
 Ut duce digresso sit fas irrumpere nulli.
 Commovit prior ipse suas ad bella cohortes :
 Agmina plura movens occurrit Alexius illi.
 Cum Langobardis Calabri terrentur et omnis
 Pene fugam petiit, fuerat qui sub duce nauta,
 Ipsaque concursu primo terretur equestris
 Gens ducis, hostilis dum prægravat impetus illam,
 Venit ad angustos transgresso flumine quosdam
 Ilæc incauta locos : Dux, ne quis ab urbe venire
 Contra se posset, vel ad urbem pergere, pontem
 Fecerat everti. Loea dum sic arcta suorum
 Impediunt aditus, vehementi nube teguntur
 Undique telorum, nec major visa refertur
 Grande sagittarum, locus et quia tutus abesse
 • Cœperat. Interea, cum nec pugnare valerent,
 Cedere nec retro se dilatare, laborant
 Præcipitando mari, quia non minus hostibus ipsa
 Turba coarctatis sibi plebibus officiebat.
 Aspera Normannis angustia tanta videtur.
 Imperialis eos exercitus exsuperatos
 Defecisse putans, classisque Venetica victos
 Quod caperet sperans, quæ proxima nabat in un-

[dis,

Aggreditur spoliis inhians agitare rapinas
 Arripiuntur equi diversaque sarcina rerum,
 Quas ducis accelerans ad prælia spreverat agmen.
 Interea digressa, mari vix se sociare
 Turba duci valuit, qui prætergressus iniqui
 Exitiale loci multo sudore periculum,
 In primis aderat, quem jusserat hic acierum
 Ordo prior mutatus erat, miseranda locorum
 Omnia mutari sic arctatura coegit.
 Gaudet adesse suos, et paucis vocibus illos
 Dux prior hortatur, solum tutamen in armis
 Affore conelamans, et si dant terga Pelasgis,
 Quemque trucidandum pecorino more minatur,
 Captivis vitam morti prænuntiat æquam.
 His hortamentis accendit corda suorum,
 Et licet innumeras videat properare catervas
 Partis Alexinæ, vix illo, quod sibi papa
 Ad Petri dederat summi pastoris honorem,
 Et meritis sancti. cuius fabricaverat ædes.

A Matthæi fidens, non diffidenter in hostem
 Irruit, atque ferox obsessa non procul urbe
 Commisit bellum. Superatur Alexius, atque
 Terga dedere sui, quia plusquam millia quinque
 Argolicæ gentis sunt hoc certamine cæsa,
 Pars quoque Turcorum cum Græcis interit ingens,
 Captus et armorum varius nitor est et equorum.
 Captaque sunt Danaum diversi signa decoris :
 Vix equites de gente ducis potuere perempti
 Cerni triginta. Lacrymatur Alexius hostem
 Prævaluisse sibi, cui nec par eopia gentis,
 Nec par census erat ; discedit saucius ipse.
 Cogitur et lacrymans inglorius ille reverti,
 Gloria cui fuerat frustra sperata triumphii.
 Uxor in hoc bello Roberti forte sagitta
 ✠ Quadam læsa fuit ; quo vulnere territa nullam
 Dum sperabat opem, se pene subegerat hosti,
 Navigio cuius se commendare volebat
 Instantis metuens vicina pericula lethi.
 Hanc Deus eripuit, feri ludibria nolens
 Matronæ tantæ tam nobilibus et veneran læ.
 Occidit hoc bello regni spoliatus honore
 Constantinus, et est subhumatus honore decenti :
 Dyrrachii proceres amisit Græcia multos,
 Quorum per campos inhumata cadavera tabent.
 Dux in Alexinis remorari tempore castris
 Non multo propter putrefacta cadavera curat.
 Imperii jussis gens fida Venetica servat
 Urbem Dyrrachii ; dux hæc digressus ab urbe
 Pervenit ad quemdam, cui nomen Divalus, amnem :
C Illic sibi castellum fabricans loca se comitatos
 Per diversa locat, quibus incumbente pruina
 Temporis hiberni securi vivere possent.
 Gens cruciat variis plerosque Venetica pœnis
 Cum duce transgressos, non hunc ad bella secu-

[tos,

Qui profugi fuerant, studiis servilibus illos
 Addicunt ; alios ergastula carceris arctant
 Ad patriam missos, alii traduntur Achivis.
 Dyrrachii quidam, quem terra Venetica misit
 Vir præclarus erat, nomenque Dominicus illi.
 Olerat hic quemdam, quia non se participabat
 Consilio, sociis quod pluribus insinuabat :
 Hunc quasi primatem gens illa studebat habere :
 Dux dicebatur genuisse Veneticus illum.

D Primatu tentat privare Dominicus illum,
 Quemdam de profugis Barinum convocat ad se
 Qui sibi charus erat fideique tenore probatus.
 Hunc monet ut noctu Roberti castra requirat,
 Et se velle duci sua commoda pandere dicat.
 Et properare loco moneat qui Petra vocatur :
 Ecclesie Sancti Nicolai proximus iste
 Est locus, hunc Robertus adit cum milite paucis,
 Accitus, profugo redeunte, Veneticus illum
 Convenit, et facilem promittit deditionem
 Dyrrachii, nisi dux sibi, quod petit, esse daturum
 Abneget. Ille libens jurando jure sponondit
 Quod petit explendum, neptim pro conjuge dan-

[dant.

Colloquio facto remeavit uterque latenter.
 Constituere prius, quo tempore deditioem
 Is foret acturus, quo tempore dux rediturus.
 Jamque dies aderat consensu utriusque statuta.
 Dux Cusentinos quosdam, quos præfore cursu
 Noverat, elegit; quosdam simul his sociavit
 Electos equites, et ad urbem nocte quieta
 Accelerans, caute profugum præmittere curat,
 Ut quod opus factu sit ab urbe renuntiet ipsi.
 Non modica noctis jam parte Veneticus illum
 Præstolatus erat somno correptus; at illum
 Perfuga Barinus mox evigilare coegit.
 Indicat adventum ducis, imperat ille fideles
 Absque favore suos celer introducat in urbem,
 Ille redit, peditesque ducis facit ire priores,
 Munia tradidit his custode carentia terris.
 Tempore nocturno nullos fecere tumultus,
 Albescente die variis clangoribus hostes
 Percipit ingressos urbs tota, Veneticus omnis
 Arma capit, præter quos ille domesticus hostis
 Roberto monitis allegerat, incola quisque
 Hoste supergresso, fodit intra munia vallum,
 Hostibus ut facilis non sit descensus ad urbem.
 Jusserat a castris dux illa nocte cohortes
 Accelerare suas, auditis iste suorum
 Vocibus accurrens, has porta mittit ab omni.
 Sic habitatores intusque forisque videntes
 Sese impugnari, malefida Venetica clamat
 Agmina turbatus, fugit inde Veneticus omnis.
 Quidam cæduntur, quidam capiuntur, ad æquor
 Pars fugit Adriacum, sic evasere fugaces
 Navibus impulsis. Quicunque Veneticus armis
 Obstiterat, necnon ducis horum filius, urbe
 Sunt capti capta, dimotaque littore classis:
 Sic sibi Dyrrachium dux subdidit, atque quod armis
 Vincere non potuit, victoria subjugat artis,
 Et quæ pollicitus fuerat, post deditioem
 Cuncta sibi gaudet completa Veneticus esse.
 Interea populus Trojanus et Ascolitanus,
 Alter jus soliti nolens explere tributi
 Amplius, atque dolens eversis mœnibus alter,
 Unanimes studio ducis invasere Rogerum
 Hæredem egregium, qui sensu clarus et armis
 Cum quantis poterat Trojana clausus in arce
 Viribus obstabat; tandem properantibus illi
 Auxilio sociis, patrisque, suique quibusdam
 Dimissa ruit arce furens, populumque rebellem
 Diversis punit cruciatibus. Huic manus, illi
 Pes erat abscissus, hunc naso, testibus illum.
 Privat, dentibus hos, deformat et auribus illos.
 Sæpe solet captæ sic tigridis ira latenter
 Dum nullos agitare potest inclusa furores,

(110) Rex hic pro rectore, sive gubernatore ponitur. LEIB.

(111) Hæc fuit Adriani moles. LEIB.

(112) Roberto ea pars urbis eversa est, quæ inter Lateranum et Capitolium interjacet. TIREM.

A Quæ si forte valet ruptis excedere claustris
 Quod videt omne vorat, rapit, insolitumque furorem
 Exerit; occursus leo perfugit ipse furentis,
 Quamvis ista minor sit corpore, fortior ille.
 Robertus geninis exacto navibus anno
 Adriacis undis loca rursus ad Appula transit.
 Is primogenito populum commiserat omnem,
 Cui nomen Boamundus erat, pariterque Brionio.
 Dux postquam Cannas sibi comperit esse rebelles
 Obsidet, obsessas evertit humotenus illas.
 Rex (110) erat, his genitus genitrice Hermannus
 [eadem
 Onfredi fuerat, qua filius Abagelardus,
 Non tamen unus eis pater exstitit, illa duobus
 Est sociata viris; miles præclarus in armis
 B Frater uterque fuit, sed cessit uterque potenti
 Roberto, cui vix par orbe potentia toto.
 Cannis destructis Romam molitur adire
 Contra Gregori Romani præsulis hostem
 Henricum, ejus jaundudum obsederat urbem.
 Plurima barbaries annis remorata duobus,
 Altaque tormentis murorum mœnia fregit,
 Et turres multas invictæ diruit urbis
 Jamque sibi fuerat pars subdita Traustiberina,
 Gregorius quadam fuerat conclusus in arce (111)
 Quæ munita satis, non expugnabilis ulli
 Esse videbatur miri structura laboris,
 Hanc et munierat fidæ custodia gentis.
 Robertum tantos ubi novit inisse paratus,
 Et sibi cum tantis inferre paratibus arma,
 C Rex fugit Henricus; ducis hunc audacia terret.
 Et virtus totum jam notificata per orbem.
 Expectare verens hunc, ad loca tuta recessit.
 Robertus Romam properans vi perforat urbis
 Egregiæ viros (112). Tamen auxiliantibus ipsi.
 Paucis Gregorii fautoribus, inde quibusdam
 Ædibus exustis, violenter ab obsidione
 Liberat obsessum jam tanto tempore papam.
 Hunc secum magno deducit honore Salernum (113).
 Henrico rursus cupidi cessere quirites.
 Post ducis abscessum, papam concesserat illis
 Ipse Ravennatem Guibertum (114), qui scelerata.
 Mente pari insurgens regnum præsumpsit adire
 Sedis apostolicæ, Clemens a plebe vocatus.
 D Agmina Romulea dux urbe reducta Salerni
 Dimisit, nunquam par huic exercitus hæsit.
 Millia sex equitum, triginta millia Romam
 Duxerat hic peditum; sic uno tempore victi
 Sunt terræ domini duo, rex Alemanicus iste,
 Imperii rector Romani maximus ille (115).
 Alter ad arma ruens armis superatur, et alter
 Nominis auditi sola formidine cessit.

(113) Ibi Gregorius interiit. TIREM.

(114) Hunc Guibertum Henricus in Lateranensi basilica corona pontificia publice donavit. TIREM.

(115) Guiscardi virtutem insignes hæc victoria testantur. TIREM.

INCIPIT LIBER QUINTUS.

Post ubi Robertum cognovit Alexius esse
 Æquore transvectum, vires reparare minutas
 Nititur, absentisque ducis perfringere castra.
 Hæc duo servabant vi consilioque potentes,
 Filius ille ducis Boamundus, et iste Brienus.
 Haud procul a Jamna, non parvi nominis urbe,
 Partis Alexinæ populus sua castra locarat.
 Multiplici partem præmunit Alexius illam
 Obice plaustrorum, quam pervia plantitiei
 Ad pervadendam facilem vicinia reddit,
 Ferrea cum tribulis omnes saluonca viarum
 Præpedit accessus, ut laxis hostis habenis,
 Dum dimittet equos, pedibus figatur equorum.
 At nebula Danaum prospectus præpediente,
 Hæc Normanni per vitibus aspera densis
 Plenaque caretis loca pervenere latenter.
 Obstat congregiendens paulisper Alexius illis,
 Sed non instantes sufferre diutius illos
 Evaluit, petiitque fugam victusque recessit.
 Urbem Thessaliæ superatus Marte secundo
 Appetit egregiam, vulgus vocat hanc Salani-
 [chia (116).

Et quia bellorum varios non ambigit esse
 Eventus, conatur adhuc ad bella redire.
 Gaudens audaci magis agmine quam numero
 Exsultans capti Boamundus honore Civisci
 Obsidet insigni Larissam nomine claram,
 Ad quam delatos thesauros imperiales,
 Quamque, opibus magnis audiverat esse repletam,
 Prodiit hac auctor Trojanæ cladis Achilles.
 Obsidione suæ turbatus Alexius urbis
 Innumera cum gente venit, pugnamque virilem
 Contra Normannos exercuit; obvia namque
 Pugnando cedit sibi gens comitata Brienum.
 Non modicum spectans Boamundus collibus agmen
 Imperii pariter rectorem credit adesse,
 Irruit, et trepidos hostes, ut Nisus alaudas
 Insequitur, populo, Græcorum exercitus, hujus
 Terga dat, at tantus contextit pulvis utrumque,
 Ut neuter videat quorsum pars altera tendat:
 Abdita silvarum victi petiere Pelasgi.
 Occisis victor redit ad montana quibusdam,
 Si qua parentur adhuc ipsi certamina spectans:
 Hostes digressos ubi novit Alexius esse,
 Larissea petit multo cum milite castra.
 Dimissi castris pedites, majoribus hostem
 Viribus urgentem non armis ferre valentes,
 Vincuntur, major pars occidit, et fugitiva
 Pars minor abscedit; spoliis quidquid ab omni
 Victrix turba loco contraxit, Alexius effert.
 Nuntius ad montem Boamundo pandere casus
 Adversos properat, qui se speraverat esse

(116) Victus Alexius Salanichim confugit: Salonice, quæ olim Thessalonica. TIREX.

(117) Larissæ plures sunt, de quibus Strabo

A Victorem, victam partem dolet esse suorum;
 Nil tamen ipse pavens, comites sibi dissociatos
 Associare studet; nequeunt incommoda mentem
 Perterrere viri, magis obsidione solutam
 Urbem conqueritur jam victam, jamque subactam.
 Marte fatigatos jam nox admota quieti
 Tradere membra monet, vallem Boamundus opa-
 [cam
 Haud procul inde petit, quæ cuncta sibi que
 [suisque,

Apta ministrabat, sua dant ibi membra sopori.
 Plurima post triduum duo conduxere potentes
 Agmina Græcorum Boamundo bella parantes;
 Alter *Germanus Augusti Melisianus*,

B Alter cognatus, nomen fuit huic *Adrianus*.
 Normanni solitæ memores virtutis ad arma
 Concurrunt celeres, solitique fugacibus Argi
 Elabi pedibus, redeunt properanter ad urbis
 Mœnia Larissæ (117), qua clausus Alexius ipse
 Non procul audebat toties superatus abire;
 Nec minus et Turci clauduntur in urbe fugaces.
 Taliter obsessis populus Normannicus illis
 Non remanere diu valuit, quia terra labores
 Passa rapinarum, victus alimentis negabat,
 Et nuper captis fuerant sua perditâ castris;
 Milite diviso vitæ Boamundus ad usus
 Quærit Ebellonæ loca, Castoreæque Brienus:
 Dimissa magna Salonice parte suorum
 Ad propriæ sedem remeavit Alexius urbis,

C A Constantino quæ sumpsit condita nomen.
 Gens redit interea Venetum ratibus reparatis,
 Atque requisitam nullis prohibentibus intrant
 Urbem Dyrrachii, quia rarus in urbe manebat
 Civis, egestatis disperserat undique cives
 Insolitæ casus; remorans ter quinque diebus
 Gens studet utilibus vacuare Venetica rebus
 Dyrrachium, sed præsiis munitio tuta
 A duce dimissis, castelli jura regavit.

Hoc non posse capi postquam videre, recedunt.
 Audito reditu geniti ducis advenientis
 Ingressique rates communiter æquore multas
 Erexere trabes, et parvæ fit modus urbis:
 Castro composito de lignis, omnia classis
 Instrumenta suæ gens provida, seque locavit.

D Sicque sub ædiculis argenti tempore contra
 Nimbosas hiemes remorantur in æquore tuti.
 Jam cedebat hiems, et verni temporis auræ
 Spirabant placidæ, cum navibus omnibus omnes
 Ad Gorisum properant, hæc complacet insula
 [cunctis;

Classis Alexinæ dux *Mabrica* venerat illuc.
 Inde placet nautis repetenda Venetia multis,

lib. ix, Hæc in Macedonia sita est, quæ hodie Larizo nomen habet. TIREX.

Mutuis ut fieri valeat redeuntibus illis
 Abscessus, comitum patriam sic quisque revisat.
 Hoc statuunt fieri, Roberti namque regressus
 Protrahitur nimium, diuturna negotia rerum
 Absumendarum sint illis causa suarum.
 Tempore Robertus multis intentus in illo
 Præcipuas contra Jordanem bella gerendi
 Curas, infectum nil dimissurus, habebat,
 Propterea Latio non ipse redire volebat,
 Jordanis princeps perterritus advenientis
 Henrici fama, non armis obviat illi
 Ut sese finesque suos tutetur ab illo,
 Sed firmæ secum componens fœdera pacis
 Illi se subigit; genitus conceditur obses,
 Et cum prole dedit solidorum munera multa
 Hoc, ne privetur dominatus jure paterni
 Fecit, si regi sit ad Appula transitus arva.
 Et quia Jordanis ditioni cesserat ejus,
 Dux hujus terras ferro populatur et igni
 Indenepos petiit pacem, recipitque petitam
 Gregorio papæ, sedatis omnibus ante
 Quam repetat fines Græcorum; supplicat orans
 Dedit ecclesiam, quam fecerat hic ad honorem
 Matthæi sancti, placidus favet ille precanti.
 His ita completis, animos intendit ad illud
 Propositum, quod mente diu tractarat agendum.
 Electos igitur nautas, et quos magis aptos
 Militiæ novit, secum facit ire Tarentum:
 Huc cum gente sua navis convenerat omnis,
 Classis magnificos ibi militiæque paratus
 Instruit, expensis naves implentur et armis.
 Portum Brondisii qui tutior esse videtur
 His comitatus adit; transire veretur Hydronti
 Quo brevior transcursus erat, quia tempus adesse
 Cœperat autumnus, tranquilla recesserat æstas;
 Unde timens ratibus, mora ne qua noceret Hy-
 [dronti
 Ex tempestatis subitis incursibus orta
 In portu tuto sit tutus classe recepta,
 Expectat flatus prudenti mente secundos.
 Inde valefaciens uxori littore stanti,
 Restantique simul populo cum conjuge, cœpit
 Finibus Ausoniis jam non rediturus abire.
 Armatis centum viginti navibus æquor
 Transfretat Adriacum genito comitante Rogero,
 Qui patris esse sequax armorum strenuitate
 Et placida cunctis affabilitate studebat.
 Duxit præterea naves, oneraria quarum
 Lex erat; has et equis sumptuque replevit et ar-
 [mis
 Et variis rebus quas æquoris exigit usus.
 Æquore transvectus exercitus ille, coegit
 Quem ducis egregii servabat filius alter.
 Exegere fere menses in littore binos,
 Tempestate gravi bellum differre coacti.
 Temperie placida portum redeunte relinquunt,
 Et contra Venetum naves, Danaumque chelindros
 Certamen navale parant, dux quinque triremes
 Ducit. ducendas commisit quinque Rogero,

A Roberto totidem fratri, totidem Boamundo.
 Illis aderant ratium suffragia juncta minorum.
 Innumeras bello Danaï duxere chelindros.
 Altera turba novem confisa triremibus altis,
 Quas habiles bello magis esse Venetia novit,
 Roberti naves dum conspicit inferiores
 Esse suis, audacter eis congressa resistit,
 Atque interpositis Danaum præfulsa chelindris,
 Jactibus innumeris telorum desuper hostes
 Sauciat, et ferri se pondera magna minatur
 Jacturam, ne classis eis inimica propinquet.
 Vix in ea navi quæ fert ad bella Rogerum
 Quilibet illæsus reperitur, et ipse lacerto
 Saucius, obstanti stat cedere nescius hosti;
 Inmemor illati sibi vulneris, ardor honoris,
 B Quantus adesse solet victoribus, incitat illum.
 Hunc pater insigni decoratus sæpe triumpho
 Accit, et accitum majori classe chelindros
 Dissociare jubet; patris impiger ille jubentis
 Jussa sequi properans, cum quinque triremibus
 [illis.
 Quæ sibi commissæ fuerant, inferre chelindris
 Bella parat; Danaï nihil hoc pugnante repugnant,
 Sed passim fugiunt, ut aves obstare volanti
 Non audent aquilæ, cursuque latere fugaci
 Coguntur lepores, dum ne rapiantur, aduncis
 Unguibus et rostro metuunt cibus esse voraci.
 Illis ita dimotis stat sola Venetica classis.
 Robertus genitique sui dum stare fugatis
 Græcorum ratibus solas videre triremes,
 C Invasere suis cum navibus acriter illas;
 Tamque fuit vehemens impulsus impetus harum,
 Ut septem mersis non posse Venetica classis
 Elabi speret, solis sed stare duabus
 Navibus ad bellum nil profruit, hostibus omnes
 Cedere coguntur; solito dux more triumphat.
 Classe triumphata secum duo milia victor
 Ad portum ducit de pugnatoribus istis,
 Qui magis obstiterant, quorumque audacia major.
 Præter eos alios quingentos annumeravit,
 Qui capti fuerant. Septem, fugientibus Argis,
 Argolicæ naves sunt hoc certamine captæ.
 Qui castrum Corisî servare fideliter illi
 Solliciti fuerant solvuntur ab obsidione
 D Quam passi fuerant, dux dum metuendus abesset.
 Exin victrices et victas ducere naves
 Procurat, tutis stationibus ut locet illas
 Temporis hiberni dux incumbente pruina.
 Has ratione sagax Glycæum ducit ad amnem:
 Naves et nautas ibi collocat; et remorari,
 Dum placide redeant æstatis tempora, jussit.
 Ipse suos equites hiemali tempore secum
 Buntiam ducit mansurus, ibique moratur.
 Clicæo populum, fuerat qui proximus anni,
 Asperior solito languere pruina coegit.
 Frigoris atque famis pars maxima passa labores,
 Interit, et tantæ crescunt incommoda pesti
 Ut prius exactus mensis quam tertius esset,
 Sint præventa decem quasi millia morte virorum.

Nec reliquis tantæ necis est exercitus experts.
 Namque brevi morbus communi clade peremit
 Quingentos equites, nec non ignobile vulgus
 Magna parte ruit; nec eques, nec nauta, nec ullus
 Vir valet instantis lethi vitare ruinam.
 Nulla tamen frangunt ducis infortunia mentem,
 Fortis et in casus manet imperterritus omnes.
 Filius ægrotans poscit Boamundus ut ipsum
 Italix remeare pater permittat ad oras,
 Quæ medicis multis medicaminibusque redundat.
 Ille licet nolens consentit abire volenti,
 Tam claræ sobolis cupiens reparare salutem.
 Danda recessuro dedit. Hoc abeunte Rogerum
 Jussit adire suo cum milite Cephaloniam,
 Ut tanta fuerat quæ tempestate rebellis,
 Victa refrenetur, hæc insula dum capietur.
 Undique terrendas Græcorum noverat urbes.
 Jussa patris sequitur, jussamque Rogerus ad urbem
 Cum ducis agminibus properavit, et obsidet illam.
 Dux repetit positas Glycæo flumine naves,
 Et studet inclusas abducere, non minus undis
 Quam terris avidus Græcos domitare tumaces.
 Bella parare ferox et equis et classe laborat.
 Navibus adductis turbetur ut insula quæque,
 Conferat et fisco ducis imperiale tributum.
 Temporis æstivi reditu defecit aquarum
 Copia, nec tantis jam defluit alveus undis
 Ut fluvio nautæ valeant deducere naves.
 Dux qui difficilem facilem facit arte laborem,
 Dum fluvium solitis cognovit egere fluentis
 Namque meatus aquæ brevis arcta fauce fluebat,
 Multos afferri palos et ab amnis utraque
 Margine configi connexos vimine jussit,
 Et multis multa præcisis arbore ramis
 Composuit crates, et arenis desuper implet,
 Sic aqua lascive dispersa refertur in unum.
 Alveus altior hinc, cœpitque capacior esse,
 Cogitur unde viam præbere meabilis unda
 Navibus, illasæque maris revehuntur ad undas.
 Vir venerabilis hoc in tempore papa Salerni
 Gregorius moritur (118), quem nec persona nec
 [auri
 Unquam flexit amor, justum servare rigorem
 Semper proposuit, non cor dare læta valebant
 Absque modo lætum, nec tristia reddere mœstum :
 Solator mœsti, lucis via, doctor honesti,
 Legibus arcebat tumidos, humilesque fovebat :
 Terror iniquorum, clypeus fuit ille proborum,
 Atque saluiferi spargendo semina verbi,
 Nunquam cessavit populum revocare fidem
 A vitiis ad eos quibus itur ad æthera mores,
 Vitaque doctrinæ non discordare solebat.
 Non fuit instabilis vel arundinæ levitatis.
 Dux non se lacrymis audita forte coerces
 Morte viri tanti; non mors patris amplius illum
 Cogeret ad lacrymas, non filius ipse, nec uxor,
 Extremos etsi casus utriusque videret.

(118) Gregorii papæ interitus anno 1085. TIREM.

A Magnus erat de morte dolor, quia magnus amoris,
 Vivere dum licuit, nexu conjunxerat illos.
 Alter ab alterius nunquam discessit amore
 Firmatæ quondam post mutua fœdera pacis.
 Ecclesia Sancti Matthæi papa sepultus
 Nobilitat tanti thesauro corporis urbem.
 Hanc quia translatus Matthæus apostolus alti
 Nominis esse facit, meritumque vicarius iste
 Auget ibi positus, præ cunctis urbibus unam
 Dux elegisset, sibi vivere si licuisset.
 Verum Gregorii post mortem præsulis illi
 Ad loca non licuit Latii dimissa redire.
 Continuis hujus soboles generosa Rogerus
 Perterrere minis non cessat Cephaloniam :
 B Insula Roberto proponitur esse petenda,
 Ad quam missus erat capiendam filius ejus :
 Navim conscendens, quam castra revisere possit,
 Febre prius capitur; flagrare canicula fervens
 Cœperat, æstiva cujus sævissimus ardor
 Tempestate solet mortalibus esse rœcivus ;
 Uxor ab Italia non multo venerat ante,
 Et castris aderat, dum nati castra revisit
 Dux, quibus exierat populo cum classe relicto.
 Hæc ubi Robertum cognovit febricitare,
 In quo tota sui sita spes erat, utpote tanto
 Conjuge, discissis flens vestibus, acceleratis
 Cursibus accessit, quæ defecisse maritum;
 Extremosque videns casus instare propinquos,
 Ungue genas lanians, impexos scissa capillos
 C Proh dolor! exclamat, quid inibo miserrima, vel
 Infelix potero discedere? nonne Pelasgi [quo
 Audita me morte tui, natumque, tuumque
 Invadent populum, quorum tu gloria solus
 Spes, et robur eras, tua quos præsentia fovit,
 Extremis positus quia te præsentia tuorum
 Hostis nemo minas, congressus nemo timebat?
 Pluribus et quamvis acies adversa catervis
 Obsita non paucis, tua quos animatio tutos
 Fecerat, audebant committere bella, nec unquam
 Te viso potuit mundana resistere virtus.
 Filius ecce lupis sinitur rapiendus, et uxor,
 Et populus nunquam sine te securus habendus,
 Te quia, qui populi fueras audacia nostri,
 Amisso populus non audax esse valebit.
 D Quodlibet ignavum poterit præcellere vulgus,
 Impia mors homini, quo tot pereunte peribunt,
 Parce, precor, precibus quæ condescendere asscis,
 Exspecta saltem dum nos ad nostra reducat,
 Ut locus excipiat nos post sua funera tutus.
 Ah miseram! frustra precor hanc, ingrata precanti
 Cum semper fuerit, nullique pepercerit unquam :
 Nec minus ei flenti flens cum genitrice Rogerus
 Magnos cum gemitu clamores tollit ad astra,
 Se prius orbatum lacrymans patre, quam vel ha-
 [bendi
 Parta, vel ad plenum sit gnarus habenda paranji,
 Sectarique sciat virtutis facta paternæ.

Astantis populi lacrymas quis lumine sicco
 Inspiceret? quis tam patiens, tam ferreus esset,
 Ut non mœstitiam tot passis compateretur?
 Inter tot lacrymas cum corpore sanguine Christi
 Accepto, moriens vita spoliatur amica:
 Sic et in exilio robusti principis artus
 Spiritus exutos dimittit, et exanimatur (119),
 Qui fortes animos aliis inferre solebat,
 Se præsertim suis nil passus adesse timoris.
 Non remanere viri Græcorum partibus uxor
 Corpus passa, suis conatur reddere terris,
 Quamque magis celerem cognoverat esse galcram
 Scandit, ibi posito Roberti corpore transit,
 Mortuus ut rediens Latio solatia præstet,
 Cui non fas vivo fuit ad sua regna reverti.
 Castra Rogerus a lit patris, interitusque paterni
 Notitia populum communicat anxius omnem.
 Consiliumque petit, privandum namque fatetur,
 Ni redeat propere, se juris honore paterni,
 Heredem cuius pater hunc indixerat esse.
 Illi promittunt omnes se corde fideli,
 Sicut ser vierant patri, servire paratos,
 Sitque cœadjutor transgressibus æquoris illis
 Unanimes rogitant; populo favet ille roganti.
 Se tamen exspectet, dum Cephalonia petatur
 Insula, qua socios dimiserat, obsecrat omnes.
 Et nullius, ait, fidei me jure vocare
 Deberet populus dimissus in obsidione,
 Abscedens ejus si castra revisere nollem,
 Et patris interitum, quem vobis notificavi,
 Discessumque meum non illis notificarem.
 His dictis ad castra suæ redit obsidionis,
 Defunctumque patrem, se velle recedere pandit.
 Acturos referunt se quisque quod egerit ille
 Obsequiique sui cœptis desistere nolle,
 Si condigna tamen sibi convenientia detur.
 Taliter amoto sua castra petente Rogero,
 Gens aliis castris tanto remorata pavore
 Concutitur, quod se nullatenus emorituram
 Elapsum sperat, quasi vita salusque negetur:
 Omnes si Danai, gens Persica, gens Agarena

A Hos invasiscent, et ab omni climate mundi
 Afflueret populus, peteretque armatus incermes,
 Non illa hæc formido foret formidine major,
 Mors unius erat multorum causa pavoris:
 Innumeras gentes, duce qui vivente solebant
 Vincere, defuncto paucis obstare timerent:
 Millibus esse decem sic sæpe valentior unus,
 Atque fugare viri duo millia mille probantur.
 Hostis ne subeat majori classe cremata
 Territa gens studuit naves servare minores,
 Æquor ut Adriacum transvecta pavore levetur.
 Tantus erat terror, nec opes, nec pallia curant,
 Omnia postponunt, et corpora sola carinis
 Supplicibus precibus poscunt inducere nautas;
 Atque licet naves a terra longius essent,
 B Pars conscendit equos, ut perveniat ad illas,
 Dimissis et equis imponunt corpora tantum.
 Pars natat, ut nando valeat conscendere navem.
 Pars tamen illorum major, quia non remeare
 Navibus evaluit, remanens se mancipat Argis.
 Quique tinebantur timidi servire Pelasgis
 Incipiunt, animi pulsa feritate ferocis.
 Jamque rates fuerant secus Appula littora ductæ
 Tempestas tumidum quatit intolerabilis æquor
 Naufragium passi quamplures sunt ibi nautæ.
 Pars hominum cum classe perit, fractaque procellis
 Qua fuerat corpus transvectum nobile, navi,
 In mare delapsum non absque labore cadaver
 Extrahitur, fetor ne prodeat inde nocivus,
 C Viscera corque ducis subhumari jussit Hydronti
 Prædita consiliis semper prudentibus uxor,
 Et multo reliquum condunt aromate corpus,
 Hinc deportari Venusinam fecit ad urbem,
 Qua fuerant fratrum constructa sepulcra priorum:
 Hos prope cum magno dux est subhumatus honore.
 Urbs Venusina nitet tantis decorata sepulcris.
 A Caroli Magni vel tempore Cæsaris unquam
 Nullos terra pares produxit fratribus istis
 Hic subhumatorum fabricata jussibus horum
 Ecclesia cuius decor urbis prænitet hujus:
 Det veniæ munus rex illi Trinus et Unus.

Explicit liber quintus.

Nostra, Rogere, tibi cognoscis carmina scribi
 Mente tibi læta studuit parere poeta:
 Semper et auctores hilares mernere datores;
 Tu duce Romano dux dignior Octaviano,
 Sis mihi, quæso, boni spes, ut fuit ille Maroni.

Finis.

(119) Robertus Guiscardus obiit ex Onuphrio et Sigon. anno salut. 1085. Colenutio autem 1082.

TIBEX.